



Lapsena koetun vanhempien eron vaikutukset myöhempään elämään

Elisa Haapala

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2024

Sosionomin tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatuksen sosionomi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

HAAPALA, ELISA:

Lapsena koetun vanhempien eron vaikutukset myöhempään elämään

Opinnäytetyö 54 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Helmikuu 2024

Opinnäytetyön idea sai alkunsa opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisesta kokemuksesta eroperheen lapsena. Erot ovat nykyään varsin yleisiä, ja opinnäytetyön tekijä on työssään varhaiskasvatuksessa kohdannut lukuisia eroperheiden lapsia. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulisi olla vielä nykyistä enemmän tietoa ja ymmärrystä lapsena koetun vanhempien eron vaikutuksesta myöhempään elämään, jotta he osaavat työssään olla mahdollisimman hyvin lasten ja perheiden tukena eron hetkellä.

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, miten lapsena koettu vanhempien ero on vaikuttanut myöhemmässä elämässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esiin ja tehdä näkyväksi erilaisia kokemuksia, jotta varhaiskasvatuksen ammattilaisten olisi helpompi ymmärtää eron vaikutuksia laajemmin ja omalla toiminnallaan pyrkiä minimoimaan mahdolliset negatiiviset vaikutukset.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää ja aineisto kerättiin haastattelemalla kuutta henkilöä, jotka olivat kokeneet vanhempien eron ollessaan 4–6-vuotiaita. Opinnäytetyöllä ei ollut varsinaista toimeksiantajaa tai työelämän yhteistyötahoa, vaan siihen liittyvää tietoa jaettiin eri sosiaalisen median kanavissa muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osaston Eron ensiapupisteen toimesta. Tutkimukseen osallistuakseen haastateltavat ottivat itse yhteyttä opinnäytetyön tekijään, ja haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, pääosin etäyhteyden välityksellä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, ettei vanhempien erolla ole yhtä selkeää vaikutusta myöhempään elämään, mutta se jättää kuitenkin aina jälkensä ja heijastuu monelle elämän osa-alueelle.

Asiasanat: ero, lapsi, varhaiskasvatus, vanhemmuus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Haapala Elisa
Effects of experiencing parents divorcing as a child later in life

Bachelor's thesis 54 pages, appendices 2 pages
October 2023

The idea of this thesis came from researcher's own experience as a child in a divorced family. Divorces are quite common in today's world and researcher has met many children with divorced parents in her line of work as an early education teacher. Early education teachers should have more information and understanding about experiencing divorce as a child and its affects to later life, so they can be more supportive in the times of divorce.

The purpose of this thesis was to find out, how divorce experienced as a child affects later in life. The aim of this thesis was to bring out and show different experiences so workers in early education would find it easier to understand affects of divorce in bigger scale and work to minimize possible negative effects.

This thesis used qualitative research method and material was gathered by interviewing six individuals who have experienced divorce of parents as 4–6 years old. The thesis had no proper contact agency, instead it was advertised in different social media channels, for example by Mannerheimin lastensuojeluliitto. Individuals who were interviewed contacted the researcher themselves. Interviews were carried out as individual interviews, mainly by remote connection.

On the basis of this study it can be noted that parents' divorce has no one clear effect in later life, but it will show in many different parts of life.

Key words: divorce, child, early education, parenthood

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LAPSUUDEN PERHEEN MERKITYS	7
	2.1 Perheen määritelmä.....	7
	2.2 Perheen merkityksestä.....	8
3	LAPSUUDEN PERHEEN HAJOAMINEN	10
	3.1 Eroaminen.....	10
	3.2 Erot tilastollisesti	15
	3.3 Vaikutukset erotilanteessa	19
	3.4 Vaikutukset myöhemmässä elämässä	22
4	VARHAISKASVATUS OSANA PERHEEN EROTI LANNETTA.....	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
	5.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	28
	5.2 Tutkimusmenetelmät.....	28
	5.3 Tutkimusaineisto	29
	5.3.1 Kohderyhmä	29
	5.3.2 Aineiston keruu.....	30
	5.3.3 Aineiston analysointi.....	31
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	32
	6.1 Erosta kertominen	32
	6.2 Asuminen eron jälkeen.....	33
	6.3 Perhesuhteet.....	35
	6.4 Vanhempien yhteistyö.....	38
	6.5 Eron vaikutukset myöhempään elämään	38
	6.6 Lapsen ja perheen saama tuki	41
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	42
8	POHDINTA	45
	8.1 Opinnäytetyön prosessi.....	45
	8.2 Opinnäytetyön eettisyys	46
	8.3 Opinnäytetyön luotettavuus.....	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	52
	Liite 1. Tietosuojailmoitus.....	52
	Liite 2. Suostumuslomake.....	54

1 JOHDANTO

Miten lapsena koettu vanhempien ero vaikuttaa myöhempisiin elämäkokemuksiin? Laaja ja monimuotoinen kysymys, johon toivon saavani erilaisia vastauksia ja näkökulmia opinnäytetyöprosessin edetessä. Yhtä selvää tai oikeaa vastaukseen tällaiseen kysymykseen ei tietenkään tule löytymään, mutta työni tarkoitus onkin tuoda esiin erilaisia kokemuksia. Aiheen valinta pohjautuu omiin henkilökohtaisiin kokemuksiini eroperheen lapsena, ja sen myötä syntyneeseen kiinnostukseen aiheesta. Vaikka *ero perheen lapset* aiheena on minulle alusta saakka ollut pääpiirteittäin selvillä, on aihe tässä matkan varrella tarkentunut ja muuttanut muotoaan jo moneen otteeseen, ja se saattaa elää yhä edelleen.

Viime vuosina on kansalaisia puhututtanut avioerojen yleisyys Suomessa ja etenkin koronapandemian vaikutuksesta avioerojen määrään on keskusteltu. Yllättävää kyllä, Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 avioeroon päättyi vain 12 166 avioliittoa, mikä on 1 309 vähemmän vuoteen 2020 verrattuna (Häät 2022.). Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että avioliittojen solmiminen on vähentynyt, joten tällöin voidaan olettaa, että yhä enemmän eroja tapahtuu avoliitoissa, joten erojen todellinen määrä on huomattavasti tätä suurempi. Tämän puolesta puhuu se, että toisen lähteen mukaan Suomessa 13 000–14 000 avioparia eroaa joka vuosi, minkä lisäksi suuri joukko avoliittoja päättyy eroon. Noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhempiensa eron. (Aaltonen 2015.) Erot ovat siis tänä päivänä yleisiä ja opinnäytetyöni aihe on täten ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä.

Tämä tulee näkymään myös omalla työkentälläni tulevana varhaiskasvatuksen sosionomina. Sosiaalialan ammattijärjestö Talentia määrittää varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaksi paitsi lapsiryhmän opetus- ja kasvatustehtävät, myös erityisesti perheiden ja monialaisen työryhmän kanssa tehtävän yhteistyön (Talentia n.d.) Näin ollen me varhaiskasvatuksen sosionomit olemme avainasemassa tukemassa lasta ja perhettä erotilanteessa. Jos ammattilaisena tiedostaa, kuinka suuri muutos vanhempien ero on lapsen elämässä ja kuinka sen vaiku-

tukset voivat heijastua vahvasti hyvinkin pitkälle myöhempään elämään, on helpompi omalla toiminnallaan pyrkiä minimoimaan mahdolliset negatiiviset vaikutukset.

2 LAPSUUDEN PERHEEN MERKITYS

2.1 Perheen määritelmä

Tilastokeskus (2008b, 24) määrittelee perheen muodostuvaksi yhdessä asuvasta avo- tai avioparista tai parisuhteensa rekisteröineistä henkilöistä ja heidän lapsistaan, yhdestä vanhemmasta lapsineen sekä avo- tai avioparista tai parisuhteensa rekisteröineistä henkilöistä, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheitä taas ovat Tilastokeskuksen mukaan ne perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 82.) Lapseksi määritellään Suomen laissa alle 18-vuotias henkilö eli se on käytännössä synonyymi sanalle alaikäinen. Tilastokeskuksen (n.d.) mukaan lapseksi perhetilastoissa katsotaan vanhempiansa kanssa asuvat biologiset lapset, adoptiolapset tai toisen puolison biologiset lapset, adoptiolapset ja vahvistetut lapset. Lapsiksi ei perhetilastoissa luokitella kasvattilapsia eikä pelkkä huoltosuhte ole peruste lapseksi luokittelulle. Tutkija ja psykologian professori Lea Pulkkinen jaottelee teoksessaan *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista* (2022, 43) lapsuuden vaiheiksi varhaislapsuuden (0–6 v), keskilapsuuden (7–12 v) ja varhaisnuoruuden (13–17 v), jota nimitetään myös adolenssiksi, eli siirtymäajaksi lapsuudesta aikuisuuteen. Tässä opinnäytetyössä keskitytään nimenomaan näistä ensimmäiseen, eli varhaislapsuuteen.

Ritala-Koskisen (2001) mukaan eroperheen lapsen määritellessä perhekäsitteään hän saattaa painottaa sitä, kenen kanssa hän tietyllä hetkellä elää, ottaa huomioon myös poismuuttaneen vanhempansa, pitää perheenään vain alkuperäisiä biologisia vanhempiaan tai muuttaa käsitystään ajan kuluessa (Pulkkinen, 2022, 288–289).

Huomioitavaa on, että tässä opinnäytetyössä sekä tutkimusaineiston, että teorian osalta puhutaan heteropareista ja -perheistä, sillä kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt tulivat heteroperheistä. Tulee kuitenkin muistaa, että myös sateenkaariperheissä erotaan, ja ero on yhtä merkittävä kokemus lapselle, edustivatpa hän tai hänen vanhempansa mitä sukupuolta tahansa.

2.2 Perheen merkityksestä

Vauva kokee olevansa osa äitiään vielä syntymän jälkeenkin eikä hän alkuun tiedä olevansa eri olento kuin muut ihmiset (Pulkkinen 2022, 142). Lääketieteen tohtori, lastenpsykiatrian dosentti ja lasten- ja nuorten psykoterapeutti Jari Sinkkonen listaa teoksessaan *Kiintymyssuhteet elämänkaaressa* (2018, 62) vanhemmuuden tehtäviksi lapsen kiintymystilojen säätelyn, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopivan stimuloinnin, turvapesän ja turvasataman tarjoamisen, iänmukaisen ohjauksen ja opastuksen ja siihen liittyvät rajat ja rakenteet, vanhemman ja lapsen välisten rajojen luomisen ja ylläpitämisen, tunteilmaisujen sosiaalistamisen ja niiden hallinnan, hyviin ongelmanratkaisutaitoihin tukemisen, osaamiseen ja asioiden hallintaan rohkaisemisen, tuen antamisen lapsen yrityksille selviytyä laajemmissa yhteyksissä, sekä lapsen itsenäistymisen ja erillisyyden hyväksymisen. Pulkkinen (2022, 140) lisää vielä, että vanhemman ja lapsen välisen suhteen lähtökohtana on lapsen avuntarve.

Lapsen kasvua ja kehitystä edesauttavat monet tekijät, ja vanhempien hyvä parisuhde kuuluu näistä keskeisimpiin. Tyypillisesti vanhempien keskinäiset haasteet heijastuvat lapsiin epäsosiaalisena käytöksenä, sisäisenä ahdistuksena, ulkoisina käytösongelmina, muutoksina sekä kognitiivisessa suoriutumisessa että tunne-elämässä, fysiologisena reagoitina sekä ongelmallisina kaverisuhteina. Tutkimuksissa on pystytty osoittamaan suora yhteys sille, että vanhempien parisuhdeongelmien lisääntyminen lisää lapsen ja nuoren ongelmia, ja vastaavasti taas vanhempien parisuhdeongelmien väheneminen vähentää näitä ongelmia. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 104–105.) Vanhempien hyvä huolenpito synnyttää kokemuksen siitä, että lapsi on arvokas ja tärkeä. Hyvinvoinnin kokemusta syntyy lapsen tarpeiden saadessa tyydytystä. (Pulkkinen 2022, 54 & 60.) Kaikki lapsen kehityksestä tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lapsen vanhemmat ovat avainasemassa sekä lapsen huolenpidossa, että hänen kehityksensä tukijana. (Pulkkinen 2022, 83.)

Aunolan (2001) tutkimus toi esille psykologisia oppimiseen vaikuttavia tekijöitä. Perheiden myönteisellä tunteilmapiiirillä sekä luottamuksella ja avoimuudella yhdistettynä riittävään toiminnan valvontaan havaittiin olevan yhteys siihen, kuinka hyvin lapset kouluiässä ennakoivat suoriutuvansa tehtävistä ja keskittyivät niihin.

Vastaavasti myönteisen tunneilmapiirin puute loi pohjan epäonnistumisten ennakoinnille ja vaikeiksi arvioitujen tehtävien välttelylle. Tutkimus myös osoitti, että pohjaa oppimismotivaatiolle luo vanhempien toiminta, joka ei suoraan liity koulunkäyntiin mutta tukee kognitiivista eli älyllistä kehitystä. Tällaista toimintaa on esimerkiksi kirjasto- ja museokäynnit, yhteiset lukuhetket, kiinnostus lapsen oppimista kohtaan ja koulunkäynnin arvostus. (Pulkinen 2022, 72.)

Vallitsevat kasvatuseriaatteet ovat muuttuneet vuosien ja vuosisatojen saatossa paljon. Muun muassa kristillisellä kirkolla on ollut tässä suuri rooli. Lapsen yksilöllisyyden ymmärtämiseen vaikutti suuresti filosofi Jean-Jacques Rousseau (1712–1788), jonka kirjoituksiin lapsilähtöisen ajattelun juuret usein paikannetaan (Pulkinen 2022, 97). Lapsilähtöisessä kasvatuksessa lapsi saa kokea vanhempiensa lämpöä ja hyväksyntää. Vanhemmat osoittavat kiinnostusta lapsen toimintaa kohtaan, ottavat hänen mielipiteensä huomioon, antavat hänelle ohjausta ja vastaavat lapsen tarpeisiin. (Pulkinen 2022, 112.) Decin ja Ryanin (2000) itsemääräämisteorian mukaisesti lapsella on tunnistettu olevan kolme perustarvetta, joita ovat yhteenkuuluvuuden (*relatedness*), kyvykkyyden (*competence*) ja autonomian tarve (Pulkinen 2022, 135). Jos perheen tilanne on hyvin tulehtunut ja vanhemmat kovin väsyneitä, voi näiden tarpeiden täyttäminen olla miltei mahdotonta. Tätä tukee tutkimus, jonka mukaan suomalaiset vanhemmat kuuluvat maailman uupuneimpien joukkoon (Pulkinen 2022, 20).

3 LAPSUUDEN PERHEEN HAJOAMINEN

3.1 Eroaminen

Jos lapsi ottaa esiin huolensa vanhempien avioliiton jatkuvuudesta ja mahdollisesta erosta, ansaitsee hän tällöin ensimmäisen paikan vanhemman aikataulussa. Pahinta mitä tässä tilanteessa voi tehdä, on kieltää ja vähätellä lapsen huomioita tai sivuuttaa koko keskustelu, sillä vastaavaa ei välttämättä enää tule. Vanhemman tulee avoimesti, mutta ikätasoisesti kertoa lapselle parisuhteen haasteista ja tulevaisuudesta. Lapselle ei voi antaa liian painavaa vastuuta harjeilleen kertomalla, että vanhemmat pysyvät yhdessä heidän takiaan. Myös eropäätöksestä kertoessa vanhemman tulee pitää mielessä, että lapsi muistaa lopunikänsä mitä vanhempi sanoi, tai jätti sanomatta. On tärkeä kertoa siitä, miten vanhemmat ovat olleet yhdessä joskus onnellisia, jotta lapset kokevat olleensa haluttuja ja syntyneensä onnelliseen perheeseen. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 79.)

Vanhemmilla tulisi olla riittävän yhtenäinen tarina eroon johtaneista syistä ja sen mukanaan tuomista muutoksista. Lapselle on tärkeä antaa riittävästi tietoa, jotta hänen mielikuvituksensa ei täyty tiedon paikkaa, mutta jättää kuitenkin lasta sattuvat seikat, esimerkiksi toisen syyttely ja kolmannet osapuolet kertomatta. On harhakuvitelmaa, että kertomalla erosta lapselle mahdollisimman vähän, säästeään lapsen tunteita, sillä asia on todellisuudessa aivan päinvastoin; erimielisyyksistä ja eron mahdollisuudesta tulisi puhua mieluiten jo siinä vaiheessa, kun perhe on vielä kasassa, kuitenkin vasta kun päätös erosta on lopullisesti varmistunut. Lapsen kanssa tulee käydä asioita läpi hänen tunteitaan kunnioittavalla tavalla ja ikä ja kehitystaso huomioiden, riittävän monta kertaa. On hyvä, jos ainakin joinakin kertoina molemmat vanhemmat voivat olla paikalla ottamassa yhdessä lapsen tunteita ja kysymyksiä vastaan. Myös kaikkien sisarusten olisi tärkeä kuulla tulevista muutoksista yhtä aikaa. Tällöin ei seuraa tunnetta, että osalta lapsista salaillaan asioita ja osa saa tietää ensin. Jos sisarukset ovat kovin eri ikäisiä, tulee huomioida kaikkien lasten ikä ja kehitystaso. Tärkeintä on painottaa, ettei ero ole koskaan lapsen vika, sillä lapset syyllistävät itseään yllättävän usein

vanhempien erosta. Turhia lupauksia vanhempien ei tule antaa eikä viritellä lapsessa toivoa asioista, joihin aikuiset eivät voi vaikuttaa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 73–74 & 95.)

Yleensä ottaen lapsi kokee olonsa turvallisemmaksi, mikäli molemmat vanhemmat ovat paikalla tulevasta erosta kerrottaessa ja lapsen epätietoisuus omasta tulevaisuudesta saattaa vähentyä etenkin, kun hän näkee vanhempiensa kykenevän yhteistyöhön edes siinä määrin, että voivat puhua yhdessä lapsen tulevaisuudesta. Tutkimuksissa on kuitenkin käynyt ilmi, etteivät kaikki lapset halua molempien vanhempiensa olevan paikalla tällaisessa tilanteessa. Kaikista haitallisinta on jättää kertomatta erosta kokonaan ja antaa lapsen itse huomata esimerkiksi toisen vanhemman muuttaneen pois. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 90 & 95.)

Vanhempien ero on jo itsessään suuri muutos lapsen elämässä, ja jos uusiin asuimiskuvioihin sotketaan vielä uusia, lapselle mahdollisesti vielä vieraita ihmisiä, voi kaiken tämän sisäistäminen viedä lapselta aikaa. Myös perheen aikuisille voi tuottaa haasteita löytää tasapaino uusperheen arkeen niin, että se saadaan toimimaan ja kaikki perheenjäsenet voivat hyvin ja kokevat kuuluvansa perheeseen. Haasteita voivat tuottaa esimerkiksi lasten ikäerot, yhteisten sääntöjen ja rutiinien muodostaminen, kaikkia miellyttävän kodin ja asuinpaikan löytäminen, jos joudutaan esimerkiksi muuttamaan uuteen kaupunkiin tai ei ole mahdollisuutta saada kaikille omaa huonetta, tai kaikkien lasten tasa-arvoinen kohtelu, jos esimerkiksi osa lapsista asuu uusperheessä toisia enemmän. Myös perheen aikuiset voivat kokea riittämättömyyttä tai ulkopuolisuuden tunnetta, jos välit kumppanin lapsiin ovat huonot tai omat biologiset lapset ovat paljon pois kotoa. Nykyään on onneksi saatavilla paljon erilaisia ryhmiä ja tietoa uusperheiden tueksi. Kaikista tärkeintä on antaa aikaa jokaiselle perheenjäsenelle sopeutua uuteen tilanteeseen ja kohdella kaikkia perheen lapsia tasa-arvoisesti ja huomioida jokaisen heidän yksilölliset tarpeensa. Uusvanhemman aseman voidaan ajatella olevan sitä helpompi, mitä nuorempia lapset ovat tähän ryhdyttäessä.

Vanhemman löytäessä uuden kumppanin tulee lapselle antaa sopeutua tähän. Uusi kumppani kannattaa esitellä lapselle vasta kun suhde on vakiintunut. On

täysin normaalia, että lapsi kokee esimerkiksi mustasukkaisuutta, loukkaantumisista ja hylätyksi tulemisesta näissä tilanteissa. Aikuisilta vaaditaan silloin paljon kärsivällisyyttä ja hienotunteisuutta. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 77.) Tutkimusten mukaan uusperheen lapsilla on yhtä paljon sosiaalisia ongelmia kuin yksinhuoltajienkin lapsilla. Ilmeisesti uuden liiton mukaan tuomat edut, kuten taloudellinen turva, menetetään uusperheen sisäisten jännitteiden vuoksi. Tutkimuksissa on myös pystytty osoittamaan, että uusperheiden nuoret muuttavat pois kotoa ehjien kotien nuoria aiemmin. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 257–258.) Lapsen lojaaluisuus biologisia vanhempiaan kohtaan näkyy siinä, etteivät he välttämättä juuri kiinny uusvanhempaan, vaikka tämä olisi kuinka hyvä tahansa. Lapset aistivat jännitteet oman vanhemman ja tämän ex-kumppanin uuden puolison välillä, vaikka mitään selvää riitaa ei olisikaan käynnissä. Olan kohautukset, nenän nyrpistykset ja muutokset äänenpainossa riittävät lapselle merkeiksi, etteivät nämä kaksi oikeasti välitä toisistaan. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 284.) Toisaalta lapsi voi kiintyä uusvanhempaan hyvinkin vahvasti ja kokea tämän täysin osana perhettä.

Uusperheiden lasten tilanne on haavoittuva siinä mielessä, että heillä ei ole lain antamaa turvaa ihmissuhteiden jatkumiseen. Mikään laki tai asetus ei suojaa lapsen oikeutta tavata uusperheen toista vanhempaa, mikäli uusperheessä päädytään eroon. Näin ollen myös suhteet uusperheen mukana tulleisiin sisaruksiin, sukulaisiin ja lemmikkeihin ovat uhattuna. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 89.) Ajatus siitä, että vanhempien ero tarkoittaa yhtä menetystä lapsen elämässä, on väärä. Lapsiperheiden toiset avioliitot päätyvät ensimmäistä usemmin eroon. Jokainen vanhemman uuden kumppanin vaihdos langettaa lapsen elämän sekasortoon ja tuo pintaan muiston ensimmäisestä menetyksestä. Kansallisen tutkimuksen mukaan jokainen tilanteen muutos vahingoittaa lasta lisää, sillä toistuvien menetysten vaikutus on kumulatiivinen. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 63–64.)

Erosta huolimatta lapselle on nykytiedon mukaan tarjottava mahdollisimman eheä ja turvallinen perhesuhteiden piiri (oikeudellisesta ajattelusta esim. Kurki-Suonio 1999; sosiaalityön keskustelusta esim. Taskinen 2006; perhekasvatuksesta esim. Yesilova 2009), jossa lapsen merkitykselliset ihmissuhteet eivät vaihdu vanhempien parisuhteiden tahdissa, vaan hänelle tulee turvata yhteyden säilyminen kumpaankin biologiseen vanhempansa, sisaruksiinsa

ja sukulaisiinsa huolimatta siitä, miten moninaiisiin kotitalouksiin nämä suhteet ulottuvat. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 30.) Koska eroperheissä ei ole kahden vanhemman luomaa taloudellista turvaa, joutuu yksinhuoltaja vanhempi usein tekemään enemmän töitä ja näin ollen lapsi joutuu usein viettämään aikaa enemmän yksin (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 198). Toisaalta tämä voi myös tiivistää suhdetta lapsen muihin läheisiin, jos esimerkiksi isovanhemmat, kummit, tai muut turvalliset aikuiset ovat paljon apuna perheen arjessa.

Kuten Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen teoksessaan (2017, 121) toteavat; rakkauden vastakohta ei ole viha vaan välinpitämättömyys. Tunteisiin liittyvät toimintatavat ja arvolataus opitaan jo lapsuuden vuorovaikutustilanteissa. Lapsi tarkkailee ympäristöään ja imee vanhemmiltaan ja muilta aikuisilta käyttäytymismalleja ja tavon ilmaista ja vastaanottaa tunteita. Koska tunteiden juuret yltävät varhaisiin lapsuuden kokemuksiin, niihin suhtautumista on vaikea kyseenalaistaa. (Pruuki, Tiitonen & Tuominen 2015.) Vanhempien tapa reagoida eroon ja parisuhteen ristiriitatilanteisiin kumpuaa siis tämän omasta lapsuudesta, ja hän taas toimii esimerkkinä omille lapsilleen. Tällaisissa sukupolvien ketjuissa esiintyviä ei-toivottuja käyttäytymismalleja ei siis useinkaan ole kovin helppoa katkaista. Lapsi oppii riitelemisen mallin kotoa. Vanhempien tulee näyttää lapselle esimerkkiä ja opettaa, ettei vihaisenakaan saa puhua toiselle miten tahansa eikä ketään saa koskaan suutuspäissäänkään satuttaa. On myös todella tärkeää näyttää lapselle anteeksi pyytämisen ja anteeksi antamisen mallia. Lapsen tulee nähdä, että vanhemmat saavat riidat sovittua ja näin hän oppii luottamaan siihen, että saa myös itse omat virheensä anteeksi, kun sitä pyytää. Myös vanhemmat ovat velvollisia pyytämään lapselta anteeksi omia ylilyöntejään. Rakentavan riitelyn taito on hyvä opetella. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 144.)

Lapsi saa ensimmäiset mallinsa vuorovaikutustaitoihin, toisten huomioimiseen ja vastuulliseen sosiaaliseen käyttäytymiseen kodin ihmissuhteista ja etenkin vanhemmiltaan. Pysyvät ja turvalliset kiintymyssuhteet vanhempiin ja muihin läheisiin sekä ystävyyssuhteet ikätovereiden kanssa edistävät tunne-elämän kehitystä ja vaikuttavat positiivisesti uusien ihmissuhteiden luomiseen. Sitä vastoin suhteiden katkeamiset kuluttavat lapsen voimia, saavat hänet varautuneeksi ja vaikeuttavat uusien ihmissuhteiden muodostamista. Lapselle suhde kumpaankin van-

hempaan on tärkeä riippumatta siitä, asuvatko he yhdessä vai erikseen. (Pulkinen 2022, 67–68) Varhaislapsuuden kiintymyssuhteet muodostavat oletusarvon ja perustan lapselle rakentaa myöhempiä ihmissuhteitaan (Pruuki & Sinkkonen 2017, 68). Lapsen eettisen kehityksen kannalta olisi tärkeää, että hän näkisi kotona vanhempiansa esimerkkiä toisten auttamisessa, neuvottelussa ja sovittelussa jouduttaessa ristiriitatilanteisiin, anteeksi pyytämisessä ja antamisessa sekä yhteistoiminnassa (Pulkinen 2022, 76).

Valitettavan usein vanhempien välit eron jälkeen ovat huonot ja yhteistyö voi olla haastavaa. Vanhemman voi olla ymmärrettävästi vaikea pitää vihaansa ja pettymistään sisällään, ja hän saattaa sortua esimerkiksi haukkumaan lapsen kuullen tämän toista vanhempaa. Pahimmissa tapauksissa vanhempi systemaattisesti pyrkii muuttamaan lapsen ajatusta toisesta vanhemmastaan ja pönkittää näin omaa asemaansa. Ompa vastaan tullut tilanteitakin, joissa esimerkiksi tehdään perättömiä lastensuojeluilmoituksia toisesta vanhemmasta ihan vain kiusallaan. Joissakin tapauksissa vanhempi onnistuu näissä yrityksissään ja saa luotua lapsensa kanssa ikään kuin liiton toista vanhempaa vastaan. Sinkkonen (2018, 118 & 123) huomauttaa, että tällainen vieraannuttaminen on yksi emotionaalisen kaltoinkohtelun muoto. Tällöin toinen tai molemmat eronneista puolisoista mustamaalaavat toista vanhempaa lapsen kuullen ja pyrkivät tietoisesti tai tiedostamattaan tarvelemään lapsen suhteen toiseen vanhempansa. Seuraukset tällaiselle käytökselle ovat kauaskantoisia ja lapsen psyykkeelle erittäin vahingollisia. Hän lisää vielä, että koska emotionaalisen kaltoinkohtelun seuraukset lapselle ovat negatiivisia ja ulottuvat aikuisuuteen asti, ammattilaisten tulee puuttua siihen. Forsberg ja Ritala-Koskinen (2018, 57) tuovat esille teoksessaan aiempia tutkimuksia, joiden mukaan riitaisille erovanhemmille ovat tyypillisiä joustamattomat ja tiukasti aikataulutetut arjen käytännöt. Arjen tavat, rutiinit ja säännöt ovat tyypillisiä etä- ja lähivanhempien lasta koskevia riidan aiheita. He lisäävät vielä, että tutkimuksissa on käynyt ilmi, etteivät lapset halua kuulla vanhempiansa välistä riitelyä, vaan he pyrkivät poistumaan tilanteesta (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 61). Pruuki ja Sinkkonen tiivistävät aiemman teoksessaan (2017, 31) lauseeseen ”kaikista haitallisinta lapsen kehitykselle on vanhempien jatkuva riitely”.

Haasteita kahden kodin välille luo erilaiset säännöt ja rutiinit. On jossain määrin hyväkin, että lapsella on omat juttunsa kummankin vanhempansa kanssa, puhuttiin sitten ydinperheestä tai eroperheestä. Mutta lapsen on vaikea sopeutua tilanteeseen, jossa toisessa kodissa lapsi saa nukkua vanhemman vieressä ja toisessa ei, tai toisessa kodissa herkkuja ja roskaruokaa syödään usein ja toisessa ne on ehdottomasti kielletty. Erotilanteessa usein myös korostuu vanhempien erilaiset kasvatuskäsitykset ja kaikki se, mikä jo parisuhteen aikana toisen vanhemmuudessa on ärsyttänyt, halutaan kitkeä omassa kodissa pois. Vanhemmilla voi tähän liittyen olla myös tarve lähteä ikään kuin kilpailemaan toisiaan vastaan ja havittelemaan ”kivan vanhemman” roolia. Varsinkin tilanteissa, joissa lapsi vieraillee toisen vanhemman luona esimerkiksi muutaman viikonlopun kuukaudessa ja lomilla, ja viettää arkea toisen vanhemman luona, tilanne voi olla haastava. ”Viikonloppu vanhemmalla” on luonnollisesti halu järjestää mukavaa yhteistä ohjelmaa silloin kun lapsi on paikalla, mutta arkea pyörittävään, ärsyttävään läksyjä käyttävään ja kotitöihin patistavaan vanhempaan nähden tämä voi äkkiä saada erityisaseman.

Onneksi monissa eroperheissä yhteistyö myös onnistuu. Pruuki ja Sinkkonen listaa teoksessaan (2017, 72) yhteistyövanhemmuuden tunnusmerkeiksi muun muassa vanhempien toimivan keskinäisen suhteen lasta koskevissa asioissa, myönteisen kuvan ylläpitämisen toisesta vanhemmasta, lapsen näkökulman huomioimisen, kyvyn ja halun suojata lasta vanhempien välisiltä konflikteilta ja joustavuuden ristiriitatilanteissa.

Kääriäinen, Hämäläinen ja Pölkki huomauttavat teoksessaan (2009, 107) että ristiriitoja vanhempien välillä ilmenee lähes jokaisessa parisuhteessa, eikä suurimmalle osalle lapsista silti kehity käyttäytymis- tai sopeutumisongelmia. Parisuhdeongelmien esiintyminen ja yleisyys ei ole ratkaiseva tekijä lapsen kannalta, vaan se tapa, jolla erimielisyyksiä ratkotaan.

3.2 Erot tilastollisesti

Pulkkinen (2022, 147–149) kuvailee hyvin teoksessaan vauvan tulon ja ruuhka-
vuosien aiheuttamaa stressiä, väsymystä, huolta ja painetta. Vaikka perheenli-
säys olisikin toivottu, on se silti valtava muutos vanhempien elämässä. Täten ei

siis ole mitenkään yllättävää, kuinka suuri osa vanhempien eroista tapahtuu nimenomaan ensimmäisten vuosien aikana. Yleisintä erot ovat 2–4-vuotiaiden lasten perheissä, mikä on huolestuttavaa lapsen kasvua ja kehitystä ajatellen (Konttula 2013). Tämä on tärkeä tiedostaa työskenneltäessä varhaiskasvatuksessa, juuri tämän ikäryhmän parissa. Wallerstein, Lewis ja Blakeslee (2007, 62) huomauttavat kuitenkin, että suurimmalle osalle lapsista vanhempien ero tulee yllätyksenä eivätkä läheskään kaikki todista vanhempiensa riitelyä. Näillä on molemmilla omat vaikutuksensa eron kokemukseen.

Suomessa erotaan paljon verrattuna muuhun Eurooppaan ja arviolta 30 000 lasta kokee vanhempien avo- tai avioeron vuosittain (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 9–10). Ensimmäisen avioliiton purkautumisen todennäköisyys on 45 % ja toisen 60 %. Kaksi kolmasosaa eroista tapahtuu naisen aloitteesta, vaikka heidän taloudellinen ja kasvatuksellinen tilanteensa kärsii erosta usein enemmän kuin miehen. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 300–301.) Suomessa avioeron koki vuonna 2008 yli 13 000 paria ja vanhempien eron koki noin 30 000 lasta. Ero siis koskettaa suurta joukkoa lapsia ja aikuisia. Käräjäoikeudessa käsitellään vuosittain riitoja, jotka liittyvät noin kahden tuhannen lapsen huoltoon ja tapausoikeuteen, ja joista osan käsittely jatkuu hovioikeudessa. Erojen yleistymiseen liittyy olennaisesti myös perhemuotojen moninaisuus, joka voidaan nähdä sekä syynä että seurauksena. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 11.)

Tilastokeskuksen (2010) mukaan suurin osa ihmisistä solmii vain yhden avioliiton elämänsä aikana, mutta myös uudelleen naimisiin menevien määrä kasvaa hiljalleen. Näin ollen myös uusperheet yleistyvät. Aiemmin on yleisemmin puhuttu uusioperheestä, mutta nykyisin oikea termi on uusperhe. Oikean termin käyttö ja käsitteiden määrittely on tärkeää. Uusperhe.fi-sivustolla määritellään selkeästi keskeiset käsitteet: virallisen määrityksen mukaan uusperhe on perhe, jossa on kirjoilla alle 18-vuotias lapsi/lapsia, mutta perheen toinen aikuinen ei ole heidän biologinen vanhempansa. Yleisesti uusperheeksi kuitenkin määritellään myös perhe, jossa lapset eivät ole kirjoilla, kuten etävanhemman perhe tai perheet, joissa lapset ovat jo aikuisia eivätkä edes välttämättä asu enää kotona. Uusioperhe taas on perhe, joka on ollut perhe, hajonnut ja palannut uudestaan yhteen. (Meritie n.d.)

Nykyään noin 75 % suomalaisista lapsista asuu molempien vanhempiensa kanssa (Pulkkinen 2022, 32). Eroon päädyttäessä vanhempien tulee sopia kaikesta muun ohella myös lasten huollosta ja asumisjärjestelyistä. Tähän saa tarvittaessa apua muun muassa kunnallisesta perheasioiden sovittelusta, jossa sovittelijat tarjoavat apuaan vanhempien välisen keskustelun helpottamiseksi (Pruuki & Sinkkonen 2017, 182). Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2022) mukaan suurin osa vanhemmista pääsee yhteisymmärrykseen ilman ulkopuolista tahoa, mutta riitatilanteissa päätöksen tekee viime kädessä tuomioistuin. Molemmissa tapauksissa vanhempien yhteishuoltajuuteen päädytään useammin kuin toisen vanhemman yksinhuoltajuuteen, ja yksinhuoltajuuteen päädyttäessä sen saa suurimmassa osassa tapauksista lapsen äiti. Oli kyseessä yhteis- tai yksinhuoltajuus, lapsella voi silti lain mukaan olla vain yksi virallinen asuinpaikka. Äidit ovat useammin lähivanhempia. Yleisin ratkaisu lapsen asumisjärjestelyihin on se, että lapsi asuu suurimman osan ajastaan äidin luona ja käy säännöllisesti, esimerkiksi joka toinen viikonloppu, isänsä luona. Nyt myös vuoroasuminen, eli se, että lapsi viettää aikaa yhtä paljon kummankin vanhempiensa luona, esimerkiksi vuoroviikoin, on yleistynyt viime vuosina. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022.) Vuoroasumisen määritelmänä on, että lapsi asuu vähintään 40 % ajasta vanhemman luona (Pulkkinen 2022, 287). Monipaikkaisella asumisella taas tarkoitetaan jokapäiväisen elämän rakentumista kahden tai useamman asuinpaikan varaan (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 8).

Yhteishuoltajuuden yleistyessä myös vuoroasuminen molempien vanhempien luona on lisääntynyt merkittävästi 2000-luvulla. Vuonna 2020 noin 30 % eroperheiden lapsista asui vuorotellen kahdessa kodissa. (Pulkkinen 2022, 163.) Forsberg ja Ritala-Koskinen (2018, 24) viittaavat teoksessaan, että vuoroasumisen on todettu heijastuvan nuorten hyvinvointiin positiivisesti ja vuoroasuvat nuoret voivat paremmin kuin yhden vanhemman luona asuvat. He muistuttavat kuitenkin, että vuoroasuminen voi näyttäytyä lapselle myönteisen kokemuksen lisäksi myös kielteisenä kokemuksena, riippuen siitä, toimitaanko asiassa lapsen parhaaseen pyrkien ja häntä kuunnellen vai lapsen näkökulma sivuuttaen ja täysin aikuisten ehdoilla. Vuoroasumisen onnistumiseen tai epäonnistumiseen vaikuttaa olennaisesti vanhempien keskinäiset välit ja yhteistyöhalukkuus. Keskeistä vuoroasuvan

lapsen hyvinvoinnille onkin vanhempien kyky luoda lapsen tarpeita vastaavat fyysiset ja emotionaaliset olosuhteet (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 25). Osa tutkijoista ei suosittelen vuoroasumista pienille lapsille, koska katsoo sen mahdollisesti järkyttävän perusturvallisuutta ja haittaavan kiintymyssuhteiden rakentamista (Forsberg & Ritala-Koskinen, 181). Jari Sinkkosen ja Heli Pruukin esittelemän tutkimuksen mukaan tiivis yhteydenpito toiseen vanhempaan riidan ollessa akuutti oli lapselle itseasiassa jopa haitallista (Sinkkonen & Pruuki 2017, 30). Tämä kertoo hyvin siitä, kuinka vuoroasumista tulisi oikeasti kyseenalaistaa ja harkita useaan otteeseen, mikäli vanhempien välit ovat kovin tulehtuneet.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2022) mukaan tuomioistuin päätti osassa huoltoriitatapauksista lasten asumisesta myös siten, että osa lapsista jaettiin asumaan äidin ja osa isän luo. Tämä voi toki osassa tapauksista olla perusteltua, mutta vanhempien ero ja perheen hajoaminen on jo sellaisenaan suuri muutos lapsen elämässä, oli se sitten toivottua tai ei, joten näin tulevan sosionomin näkökulmasta katsottuna tuntuu hurjalta ajatus erottaa vielä sisarukset toisistaan. Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen lisäävät teoksessaan (2017, 12) että mikäli tuomioistuinkaan ei saa asiaa ratkaistua, se ratkaistaan oikeuskäsittelyssä. Riitaisten huolto- ja tapaamisasioiden määrä kärjäoikeudessa on huimat 1 800–2 000 tapausta vuodessa. Näistä 44 % kyseessä on riita, jota käsitellään ensimmäistä kertaa, mutta yli tuhannessa tapauksessa kyse on uusintariidasta. Tämä kertoo valitettavan usein siitä, että konflikti on muuttunut patologiseksi. Vanhempien riippuvuus lapsista eron jälkeen selittää valitettavan monet huoltajuuskiistoista.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L 361/1983) mahdollistaa vanhemmille sopimisen lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta. Sopimus tehdään aina kirjallisesti ja vahvistetaan sen kunnan sosiaalilautakunnassa, jossa lapsen virallinen asuinpaikka sijaitsee. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 194.) Forsberg ja Ritala-Koskinen (2018, 9) huomauttavat teoksessaan, että lapsuuden asumiskokemusten tiedetään kantavan aikuisuuteen saakka. Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muualla taikka pitää tähän yhteyttä muulla tavoin. Lapsen kummankin vanhemman

on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019) Ei siis ole yhdentekevää, mihin lapsi jää vanhempien eron jälkeen asumaan, ja miten tapaamiset hoidetaan.

Täytäntöönpanolain mukaan vanhempien tapaamisiin ja lapsen asumiseen liittyvää päätöstä ei saa tehdä vastoin yli 12-vuotiaan lapsen omaa tahtoa. Eli käytännössä yli 12-vuotias saa päättää itse asumisestaan ja tapaamisista, ja lain mukaan lapsia on kuunneltava ja heidän kehitysasteensa mukaisesti huomioitava heidän tahtonsa. (Tapaamisoikeus 2023.) Aluksi lapsen kuulemista vanhempien eron yhteydessä edellytettiin vain, jos vanhemmat eivät olleet asiasta yksimielisiä. Lapsenhuoltolain uudistamisen myötä vuonna 2019 kuitenkin säädettiin, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide sikäli, kun se lapsen ikään ja kehitystasoon nähden on mahdollista. Lapsen kuulemisen velvoite sisältyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. (Pulkinen 2022, 162.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus on valtiota sitova ihmisoikeussopimus, joka sisältää neljä yleisperiaatetta. Näitä ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Lapsen oikeuksien mukaan vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta lapsen edun mukaisesti. Lapsella on myös lähtökohtaisesti oikeus elää molempien vanhempiensa kanssa, mikäli se ei vaaranna hänen turvallisuuttaan. Vanhemmistaan erossakin asuvalla lapsella on kuitenkin oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 161.)

3.3 Vaikutukset erotilanteessa

Ehjien perheiden lasten on tyypillistä hakea eri asioita vuoroin kummaltakin vanhemmaltaan. Lapset oppivat jo pieninä, mitä kukin vanhemmista pystyy tarjoamaan tunnetasolla ja muilla elämän osa-alueilla. Jos lapsi satuttaa itsensä, hän huutaa tyypillimmin apuun äitiään. Jos lapsi on innostunut jostakin asiasta tai halukas kokeilemaan jotakin uutta, hän saattaa kääntyä enemmän isänsä puoleen. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 164.) Jari Sinkkonen (2018, 50) kuvaa tätä asetelmaa hyvin sanoittamalla, että isä on turvallisen tutkimisen tuki. Tämä asetelma muuttaa väkisikin muotoaan vanhempien erotessa, ja onkin hyvin yleistä,

että lapsi sanoittaa ikävöivänsä äitiään ollessaan isänsä luona ja isäänsä olleensa äitinsä luona. Pieni lapsi ei osaa vielä viivyttää tarpeitaan aikatauluihin sopivasti, vaan joutuu sovittamaan nämä kulloinkin saatavilla olevaan vanhempaansa (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 165).

Jos perheessä on ollut paljon vanhempien välisiä riitoja ja varsinkin väkivaltaisuutta ennen eroa, voi vanhempien ero olla lapselle jopa helpotus. Jos taas konflikteja on ollut vain vähän, voi lapsen olla vaikeampi hyväksyä eroa. Myös varhain koettu vanhempien ero ja uudelleen avioituminen tuottaa enemmän ongelmia kuin jos nämä tapahtuvat vasta lapsen ollessa jo vanhempi. (Kääriäinen, Hämmäläinen & Pölkki 2009, 175.) Wallersteinin, Lewisin ja Blakesleen (2007, 140) mukaan jopa kymmenen miljoonaa lasta todistaa vuosittain pahoinpitelyjä, lyömistä, huutoa kirkumista ja muita väkivallan muotoja, ja näistä lapsista äiteineen saattaa olla aidon fyysisen väkivallan kohteena jopa puolet. Pelkkä väkivallan todistaminen on haitallista lapselle. Valitettavan usein lapsi kuitenkin piilottelee huonoja kotiolojaan viimeiseen saakka. On olemassa kasvava tieteellinen todistusaineisto, jonka mukaan väkivallan todistaminen tai joko fyysisen tai henkisen väkivallan kohteeksi joutuminen muuttaa aivojen kehitystä ja johtaa hyperaktiiviseen tunnejärjestelmään. Pieni lapsi ei kuitenkaan ymmärrä yhteyttä väkivallan ja eron välillä ja vaikka tämä toivoisikin väkivallan ja tappelun loppuvan, toivoo hän vielä tätä enemmän vanhempiensa palaavan yhteen. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 122 & 125.) Eroperheissä lapsen kohdistama väkivalta vanhempaan, yleensä äitiin, on yleisempää (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 137). Vanhempien ja myös esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävänä on opettaa lapsille pienestä pitäen, ettei väkivalta ole oikein eikä se kuulu parisuhteeseen. Kenenkään ei tarvitse sietää väkivaltaa kumppaniltaan, muttei myöskään käyttää sitä kumppaniaan kohtaan. Lapsille on kerrottava, ettei väkivalta vahingoita vain fyysisesti vaan satuttaa myös tunteita, joiden parantumisessa voi kestää koko elämä. Tämä ei ole itsestään selvää lapselle, joka on kasvanut väkivaltaisen vanhemman kanssa. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 147.)

Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen viittaavat teoksessaan (2017, 67–68) useisiin tutkimuksiin, joiden mukaan vanhempien ero on voimakas riskitekijä lapsen kehitykselle. He huomauttavat kuitenkin, ettei ero itsessään ole riskeistä suurin, vaan

ratkaisevinta on lapsen ja vanhempien välinen suhde eron aikana ja sen jälkeen. Kuitenkin lapsen sopeutumisen kannalta vielä tätäkin merkittävämpää on vanhempien keskinäinen yhteistyö ja sen katsotaan olevan vielä vaikuttavampi tekijä, kun kummankaan vanhemman yksilöllinen suhde lapseen. He myös huomauttavat, että samankin perheen lapset voivat kokea vanhempien eron hyvin eri tavoin, mutta lapsi on lähtökohtaisesti herkin osoitin sille, mitä perheelle kuuluu (Pruuki & Sinkkonen 2017, 84).

Useat muutkin tutkijat ja tieteelliset artikkelit painottavat sitä, kuinka haitallista vanhempien ero lapselle on, ja jopa kannustavat vanhempia pysymään yhdessä ainakin siihen saakka, että lapset olisivat hieman vanhempia. Toisen esitetyn tutkimuksen perusteella taas voidaan kuitenkin lasten oireilun näkökulmasta tehdä johtopäätös, ettei lapselle ole hyväksi kasvaa pitkään jatkuvien voimakkaiden ristiriitojen keskellä. Vanhempien eroakin enemmän ongelmia aiheuttaa eroa edeltävä kodin tulehtunut ilmapiiri. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 118).

Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen listaavat teoksessaan *Lapsi ja ero – Eväitä eteenpäin* (2017, 19) vanhempien erosta toipumista edesauttaviksi tekijöiksi uuden parisuhteen, laajan ystävien ja läheisten tukiverkoston, psyykkisen joustavuuden ja hyvän mielenterveyden, kyvyn antaa anteeksi, valmiuden luopua osasta entistä identiteettiään ja siirtää painopiste päättyneestä liitosta uusiin olosuhteisiin. He muistuttavat myös, että lapsen kannalta on haitallista ajatella, että lapset selviytyvät vanhempien erosta luonnostaan tai ainakin hyvin nopeasti (Pedro-Carroll 2010). Eron jälkeinen vuosi on kaikille osapuolille – myös lapsille – myllerryksen aikaa, ja toinenkin vuosi saattaa kulua uuteen tilanteeseen sopeutuessa. Noin viidesosalla lapsista ongelmat jatkuvat tätäkin pitkäkestoisempina ja voivat ilmetä vielä aikuisiässäkin. (Hetherington & Kelly 2003; Wallerstein & Lewis 2004.) Binairen ja tämän työryhmän tutkimuksessa (1990) kolmasosalla lapsista koulumenestys heikkeni rajusti vanhempien eron seurauksena. Niillä lapsilla, joiden koulumenestys säilyi suunnilleen ennallaan, huomattiin olevan tiiviimpi kontakti etävanhempaan. Pruuki ja Sinkkonen muistuttavat kuitenkin, ettei koulumenestys mittarina kerro kovin paljoa (2017, 27). Paganin ja tämän työryhmän tutkimuksessa (1997) taas huomattiin, että mikäli vanhempien ero tapahtui ennen kuuden vuoden ikää, lapsilla havaittiin olevan enemmän ahdistuneisuutta, ylivilkkautta ja oppositionalisuutta. Ero on siis sitä vaikeampi asia lapselle, mitä nuorempi hän

on sen tapahtuessa. Tämä on tärkeä muistaa työskenneltäessä varhaiskasvatuksessa, juuri tämän ikäryhmän parissa.

Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen ja Pirjo Pölkki huomauttavat teoksessaan *Ero, vanhemmuus ja tukeminen* (2009, 26) esimerkiksi isovanhempi- ja kummisuhteen jatkuvuudesta eron jälkeen. Lapsi nousee siis hyvin keskeiseen asemaan sukulaispiireissä eron jälkeen, ja lapsen kautta syntynyt kiintymys ja vastavuoroinen side entisen puolison sukulaisiin voi kantaa eron jälkeiseen elämään. Osa suhteista, jotka ovat alkuun näyttäytyneet olevan puolisosuhteen varassa, ovatkin vuosien saatossa muuttuneet suhteiksi, jotka motivoivat ensisijaisesti esimerkiksi lapsen kautta. Tähän tarvitaan kuitenkin sekä vanhempien että sukulaisten panostusta, sillä varsinkaan pieni lapsi ei yksin kykene pitämään suhdetta yllä. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 29.) Myös sisarusuhteiden merkitys usein korostuu vanhempien eron myötä (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 17–173). Tämä tuntuu loogiselta ihan maalaisjärjelläkin ajateltuna, sillä sisarus on usein ainut henkilö, joka on oikeasti kokenut perheen tilanteen kokonaisuudessaan. Myös asumiskuvioita ajatellen eroperheen lapsi saattaa viettää lapsuudesta vain puolet toisen vanhemman kanssa vaihtaessaan kotia esimerkiksi viikoittain, mutta mikäli sisarukset viettävät aikaa samaan aikaan samassa kodissa, tulee sisaruksen kanssa vietettyä aikaa puolet enemmän kuin kummankaan vanhemman kanssa.

3.4 Vaikutukset myöhemmässä elämässä

Useat tutkimukset osoittavat eroperheissä varttuneiden lasten voivan huonommin kuin ehjien avioparien lasten. Tutkijat ovat löytäneet selviä eroja oppimisvaikeuksissa, koulun kesken jättämisessä, varhaisessa seksuaalisessa käyttäytymisessä, avioerojen määrässä, fyysisessä sairaudessa, vihaisuudessa vanhempia kohtaan ja monissa muissa sosiaalisissa mittapuissa. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 52.) Tutkimusten mukaan mitä nuorempi lapsi on ollut eron hetkellä, sitä negatiivisempi vaikutus sillä on tulevaisuuteen, esimerkiksi työelämään ja ihmissuhteisiin (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 194).

Vanhempien ero horjuttaa väistämättä lapsen turvallisuudentunnetta. Lapsella on kahdenkeskinen suhde äitiin ja toinen isään, mutta hän on aina suhteessa myös

vanhempien väliseen liittoon. Kiinnostavaa on, miten nykytutkimuksessa on havaittu, että ydinperheessä eläneet nuoret aloittavat intiimiseurustelun myöhemmin kuin eroperheiden nuoret. Voidaan siis olettaa vanhempien hyvän tai tyydyttävän parisuhteen toimivan jonkinlaisena puskurina liian varhaista seksuaalisen läheisyyden hakemista vastaan. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 23–25.) Vanhempien korostunut seksuaalinen käyttäytyminen eron jälkeen ja mahdollisen uuden parisuhteen myötä voi olla lapselle hyvinkin kiusallista ja jopa traumatisoivaa. Pruuki ja Sinkkonen listaavat teoksessaan (2017, 25–26) vanhempien erotessa lapselle ongelmia aiheuttaviksi tekijöiksi etävanhemman poissaolon, vanhempien riitaisuudet, taloudelliset vaikeudet, lähivanhemman sopeutumisen ja psyykkisen hyvinvoinnin haasteet ja eron mukanaan tuomat muut stressaavat elämänmuutokset. Myös Wallerstein, Lewis ja Blakeslee viittaavat teoksessaan (2007, 67) eron kokeneiden lasten ryhtyvän muita herkemmin parisuhteeseen ja pysyvän siinä vuosienkin ajan, vaikka se olisi onneton, mutta toisaalta tyypillisiä ovat myös äkkipikaiset erot. Yksin oleminen nostaa pintaan muistoja yksinäisistä vuosista eron jälkeen ja tuntuu pelätyltä hylätyksi tulemiselta.

Monet eroperheiden lapset alkavat seurustella liikoja harkitsematta ja päätyvät avoliittoon tai naimisiin impulsiivisesti. Näille liitoille on luonteenomaista, ettei parijuuri opi tuntemaan toisiaan, taustojaan, arvojaan ja tavoitteitaan. Liitto on lähes tuohon tuomittu alusta alkaen. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 212.) Eron lapsilta puuttuu kotoa opittu malli ristiriitatilanteiden selvittämisestä. He eivät välttämättä ole koskaan nähneet vanhempiansa selvittävän riitojaan asiallisesti keskustelemalla, tai jos ovat, nämä muistot ovat usein unohtuneet ja jääneet selvittämättömien ja suuriksi paisuneiden riitojen varjoon. Tämä näkyy myöhemmän elämän ihmissuhteissa usein siten, että pieninkin konflikti saa pelkäämään hylätyksi tulemista. Tyypillisin toimintamalli tällöin on paeta heti kun esiin nousee vakava erimielisyys. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 90–91.) Toisaalta monet eron lapsista tyytyvät usein mieluummin huonoon liittoon kuin olisivat yksin, sillä yksinolemisen pelko on vahvasti läsnä lapsuuden kokemusten seurauksena. Mielenkiintoista on, että tutkimuksissa on pystytty osoittamaan vanhempien eron kokeneiden lasten ryhtyvän parisuhteeseen ehjistä perheistä tulevan kumppanin kanssa. Nähtävästi ehjä perhetausta tarjoaa turvallisuuden tunteen ja eron lapsille onkin tyypillistä luoda läheinen suhde kumppanin perheeseen ja tällöin he

usein myös etäännyvät itse omista vanhemmistaan. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 94.) Kumppanin ehjä perhetausta ja parisuhteen selkeät säännöt voivatkin olla hyvinkin korjaava kokemus eroperheen lapselle. Kumppanilta vaaditaan ymmärrystä siinä, että vanhempien eron kokenut henkilö saattaa vielä vuosienkin päästä pelätä menettävänsä puolisonsa ja perheensä ja hän usein ajattelee aina kaikista pahinta vaihtoehtoa. Valitettavasti useat tutkimukset osoittavat, että vanhempien eron kokeneiden lasten oma eroriski aikuisuudessa lisääntyy, vaikka Wallerstein, Lewis ja Blakeslee (2007, 99) esittävätkin teoksessaan, että eron kokeneilla henkilöillä on usein vahvasti toiveena kasvattaa omat lapsensa ehjässä perheessä.

4 VARHAISKASVATUS OSANA PERHEEN EROILANNETTA

Suomessa jokaisella perheellä on oikeus saada alle kouluikäiselle lapselle kunnallinen päivähoitopaikka, eikä asiaa tarvitse perustella millään tavalla (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 51). Suomessa päivähoito siirtyi sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen vuoden 2013 alussa, jonka jälkeen päivähoidosta tuli varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatustilaki laadittiin väliaikaiseksi vuonna 2015 ja sitä täydennettiin vuonna 2015. (540/2018) Varhaiskasvatustilain 1. pykälässä varhaiskasvatuksen toimintamuodoiksi määritellään päiväkotitoiminta päiväkodeissa, perhepäivähoito perhepäiväkodeissa ja avoin varhaiskasvatustoiminta, jota järjestetään jossakin siihen soveltuvassa paikassa. Varhaiskasvatustilaki koskee näistä kahta ensimmäistä toimintamuotoa. (Pulkinen 2022, 211.) Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) ohjaavat ja velvoittavat työtämme varhaiskasvatuksessa. Lisäksi varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä, jossa varhaiskasvatuksen sosionomit tulevat olemaan avainasemassa. (Opetushallitus 2022) Kuten sosiaalialan ammattijärjestö Talentia määrittää, tulevien varhaiskasvatuksen sosionomien tehtävänä tulee olemaan paitsi lapsiryhmän opetus- ja kasvatustehtävät, myös erityisesti perheiden ja monialaisen työryhmän kanssa tehtävän yhteistyö (Talentia n.d.)

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen hän tuntee olonsa alkuun turvattomaksi, mutta oppii hiljalleen luottamaan sen henkilökuntaan ja rutiineihin. Mitä haastavampi perheen tilanne kotona on, sitä enemmän lapsi hakee turvaa aikuisesta myös varhaiskasvatuksessa. (Sinkkonen 2018, 70.) Tutkimuksissa on pystytty havaitsemaan yhtäläisyyksiä lapsuuden kiintymyssuhdehaasteiden ja myöhemmän elämän käytös- ja tunne-elämän ongelmien kanssa (Sinkkonen 2018, 80–81), joka on tärkeä ymmärtää tuettaessa lasta perheen erotilanteessa ja pyrittäessä minimoimaan myöhemmän elämän haasteet. Teoksessa Ero, vanhemmuus ja tukeminen tutkijat Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen ja Pirjo Pölkki (2009, 13)

huomaavat vielä, että erojen yleistymisen ja ero-problematiikan monimuotoistumisen myötä myös eroihin liittyvä tuen tarve on kasvanut.

Varhaiskasvatuksesta on tutkimuksissa osoitettu olevan hyötyä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Erityisesti, jos vanhempien voimavarat eivät perheen tilanteesta johtuen riitä esimerkiksi lapsen sosiaalistamiseen ja muiden taitojen systemaattiseen harjoitteluun, voi varhaiskasvatus paikata näitä puutteita ja olla lapselle hyvinkin korjaava kokemus. Huomioitavaa on, että tutkimukset (esim. Belsky ym. 2007; Phillips & Lowenstein, 2011) ovat osoittaneet, että varsinkin vaikeista kotioloista tulevat lapset ovat erityisen herkkiä varhaiskasvatuspalveluiden laadulle (Pulkkinen 2022, 227).

Lea Pulkkisen yms laajassa Lapsesta aikuiseksi-tutkimuksessa liittyen vanhemmuuden ja kotilojen vaikutuksesta lapsen myöhempään kehitykseen, on pystytty toteamaan, että vanhemmuuden tukeminen eri muodoissaan olisi hyvin tarpeellista. Erityisesti lapsilähtöisen vanhemmuuden omaksumisen, sekä parisuhteen ja perhe-elämän tukeminen olisi tärkeää. Huomiota tulisi kohdistaa myös vastuunottoon alkoholin käytöstä, taloudellisten paineiden lievittämiseen työn tai asunnon löytämiselle, joustavempiin työaikajärjestelyihin ja kotipalveluihin elämän eri kriisitilanteissa. Pulkkinen (2022, 120) huomauttaa vielä, että hyvät koti-olot ovat edellytyksenä hyvinvoivien kansalaisten kasvattamiseksi. Tämä osoittaa hyvin sen, kuinka paljon varhaiskasvatuksen sosionomien ammattitaitoa ja osaamista tarvitaan perheitä tuettaessa. Lea Pulkkinen esittelee teoksessaan (2022, 168) muutamia ehdotuksia siitä, kuinka julkiset palvelut voisivat tukea lapsia ja perheitä jo ennen kuin joudutaan edes harkitsemaan eroa. Hän ehdottaa esimerkiksi, että vanhemmille tarjottaisiin mahdollisuus opiskella ja harjoitella vanhemmuuden taitoja, keskustelumahdollisuus sosiaalisessa mediassa leviävistä myyteistä ja virheellisestä tiedosta, matalan kynnyksen yhteydenottomahdollisuus huolien ilmaantuessa, korkeatasoisia eri-ikäisten lasten vanhemmuutta tukevia ohjelmia ja puutteiden sijasta vanhempien vahvuuksia korostavaa lähestymistapaa, joka huomioi esimerkiksi kulttuuriset erot. Vanhempien avioliiton ja parisuhteen tukeminen on äärimmäisen tärkeää jo silloin, kun kaikki on vielä hyvin, ja mielestäni varhaiskasvatuksessa olisi oiva mahdollisuus keskittyä tähän enemmän. Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen painottavat teoksessaan (2017, 181) paritera-

pian olevan tärkeä osa ero prosessia, varsinkin lasten kannalta. Vaikkei ero pari-terapiasta huolimatta olisi vältettävissä, voi sieltä kuitenkin saada kullan arvoisia vinkkejä kommunikointiin ja yhteistyöhön eron jälkeenkin. Lapset hyötyvät tästä suuresti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja etenkin varhaiskasvatuksen sosionomin tulee tuntea palvelujärjestelmä ja ohjata eroperheet tarvittaessa oikeiden palveluiden äärelle. Valitettavasti ammattilaisilla on kuitenkin aivan liian vähän tietoa vanhempien eron vaikutuksista lapseen (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, 306), eivätkä he näin ollen välttämättä ota perheiden erotilanteita kovinkaan vakavasti. Pruukin ja Sinkkosen teoksen (2017, 168–177) loppuun on koottu useita eri tapoja, joista voi saada apua perheen erotilanteeseen. Tärkeintä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle on olla yhteistyössään eroperheiden vanhempien kanssa hyvin puolueettomia ja neutraaleja.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, mikä vaikutus lapsena koetulla vanhempien erolla on ollut myöhempään elämäkokemuksiin. Nostaako eron kokemus päätään joissain tietyissä elämänvaiheissa, heijastuuko se esimerkiksi omaan parisuhteeseen tai vanhemmuuteen?

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin ja tehdä näkyväksi erilaisia kokemuksia, jotta ammattilaisten olisi helpompaa ymmärtää lapsena koetun eron vaikutuksia isommassa mittakaavassa, ja näin ollen pyrkiä omalta osaltaan tukemaan lapsia ja perheitä ja ohjaamaan heitä oikeiden palveluiden äärelle, jotta eron vaikutukset lapsen myöhempään elämään olisivat mahdollisimman vähäisiä.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten lapsena koettu vanhempien ero on vaikuttanut myöhemmässä elämässä?
2. Miten tukea lasta erotilanteessa niin, että kokemus erosta jäisi mahdollisimman neutraaliksi?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Jyväskylän Yliopisto 2021). Se vastaa kysymyksiin miksi, millainen ja miten, ja on luonteeltaan kuvailevaa, diagnosoivaa, arvioivaa ja luovaa (Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus n.d.). Tässä opinnäytetyössä on valittu käyttää kvalitatiivista tutkimusmenetelmää siitä syystä, että siinä tutkitaan ilmiön, tässä tapauksessa lapsena koetun vanhempien eron, vaikutusta johonkin asiaan, tässä tapauksessa myöhempään elämäkokemuksiin. Tutkimuksen tuloksilla selvitetään ihmisten kokemuksia ja näkemyksiä

aiheesta. Kvalitatiivisen tutkimuksen parina pidetään kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusta, joka taas perustuu kohteen kuvaamiseen ja tulkitsemiseen tilastojen ja numeroiden avulla (Jyväskylän Yliopisto 2015). Tämä tutkimusmenetelmä ei sovellu tähän opinnäytetyöhön, sillä siinä ei olla kiinnostuneita niinkään luokitteluista, vertailusta tai numeerisiin tuloksiin perustuvasta ilmiön selittämisestä.

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään kokemusnäkökulmaa. Kokemusnäkökulman mukaisessa tutkimuksessa tutkija on kiinnostunut nimenomaan ihmisten yksilöllisistä kokemuksista ja niiden saamista subjektiivisista merkityksistä. Ei ole keskeistä, ovatko tutkittavan kokemukset ja näkemykset tosia, vaan miten tutkittava tekee ne ymmärrettäväksi. Tutkijan tulee löytää tie tutkittavan kokemuksiin ja tunteisiin. Kokemusnäkökulmassa tulee välttää liikkeelle lähtemistä tutkittavaa ilmiötä sisällöllisesti jäsentävistä teorioista, jotta tutkija ei menettäisi herkkyyttään kuunnella tutkittavien omia jäsennyksiä. Eli aineiston analyysissä lähdetään liikkeelle hyvinkin aineistolähtöisesti ja mahdollisimman avoimin mielin. (Jokinen A n.d.) Näin ollen vasta aineistoa analysoidessa nousee siitä opinnäytetyön keskeiset teemat. Nämä voivat olla sellaisiakin, joita ei välttämättä ole osannut etukäteen ajatella.

Aineiston analysointimenetelmänä toimii laadullinen sisältöanalyysi. Sisältöanalyysissä keskitytään nimensä mukaisesti aineiston sisältöön, eli siihen, mitkä asiat, aiheet ja teemat aineistosta nousevat esiin sitä analysoidessa. Sisältöanalyysia voi menetelmänä käyttää muun muassa kirjoitettujen tekstien, haastatteluiden ja nauhoitetun puheen analysoimiseen. (Vuori J, n.d.)

5.3 Tutkimusaineisto

5.3.1 Kohderyhmä

Alun perin opinnäytetyö oli tarkoitus toteuttaa yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osaston Eron ensiapupisteen kanssa. Tutkimuskysymysten ja kohderyhmän tarkentuessa kuitenkin todettiin, että heidän kauttaan tuskin löytyy juuri tähän opinnäytetyöhön sopivaa kohderyhmää, sillä heidän asi-

akkaansa käyvät eroa läpi juuri parhaillaan, kun tässä opinnäytetyössä taas tarkoitus oli tutkia sen vaikutuksia nimenomaan pidemmällä tähtäimellä. Tutkija päätyi siis tekemään itse postauksen sosiaaliseen mediaan mainoksena omasta opinnäytetyöstään. Hänen omien läheistensä lisäksi kuitenkin myös MLL Tampereen osasto jakoi postausta omalla Instagram-tilillään ja lopulta näiden ansiosta se tavoitti lähes parikymmentä kiinnostunutta henkilöä. Tutkija päätyi kuitenkin rajaamaan kohderyhmän kuuteen henkilöön, välttääkseen liian laajan aineiston ja siitä seuraavan kohtuuttoman työlään analysoinnin. Tutkijalla olisi ollut tarvittaessa mahdollisuus hyödyntää omia läheis- ja työverkostojaan ja ajatuksena myös jakaa opinnäytetyön esitettä muuallakin, mikäli tarpeeksi haastateltavia ei olisi löytynyt, mutta näihin toimiin ei tarvinnut turvautua, sillä pelkän somepostauksen avulla saatiin kasaan jo miltei liiankin suuri joukko.

Nämä kuusi haastateltavaa ovat kaikki iältään 26–48-vuotiaita. Tutkimukseen osallistumisen ehtona oli täysi-ikäisyys. He olivat kaikki kokeneet vanhempiensa eron ollessaan 4–6-vuotiaita. Opinnäytetyön tarkoituksena olikin tutkia nimenomaan varhaislapsuudessa koetun vanhempien eron vaikutusta myöhempään elämään, jonka vuoksi kohderyhmä rajattiin siten, että henkilöt olisivat kokeneet vanhempien eron ollessaan 1–5-vuotiaita, jolloin pysytään tutkimuksen kannalta oleellisessa iässä, rajaten kuitenkin pois aivan vauvana ja esimerkiksi jo raskausaikana tapahtuneet erot. Sattumalta kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat kokeneet vanhempiensa eron ollessaan hyvin samanikäisiä.

5.3.2 Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla lapsena vanhempien eron kokeneita henkilöitä. Aineiston keruun menetelmistä tähän tutkimukseen valikoitui juuri haastattelu, sillä näin tiedon kerääminen tutkittavasta aiheesta ja haastateltavien kokemusten kuuleminen onnistuu laajemmin, kun esimerkiksi verrattuna kyselyn käyttämiseen. Kun tutkimuksen tavoitteena on tuottaa sellaista tietoa, joka koskee esimerkiksi mielipiteitä, käsityksiä, havaintoja, asenteita, arvoja tai kokemuksia, on tutkimusaineisto mielekästä koota haastattelemalla. Haastattelu on aineistonhankintamenetelmä, jossa tutkija osallistuu vuorovaikutteisesti aineiston tuottamiseen. (Jyväskylän Yliopisto 2021)

Kuudesta haastattelusta oli alun perin tarkoituksena toteuttaa etäyhteyden välityksellä kolme, ja kasvotusten kolme, mutta tutkijan sairastumisen vuoksi vain yksi haastatteluista onnistui kasvotusten ja loput viisi toteutettiin puhelimitse. Kaikki haastattelut äänitettiin ja äänitysten onnistuminen varmistettiin kahdella eri äänityslaitteella. Äänitysten asianmukaisesta tallentamisesta huolehdittiin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Haastateltavia informoitiin tietosuojasta etukäteen jo ennen haastattelua, ja kaikki ovat täyttäneet kirjallisen suostumuslomakkeen.

Haastatteluille ei luotu etukäteen tiettyä runkoa tai laadittu tarkkoja kysymyksiä, sillä tarkoituksena oli, että haastateltavat pääsevät itse tuomaan kokemuksistaan esiin sen, minkä ovat kokeneet merkittävänä. Haastattelut alkoivatkin aina taustatietojen keruun jälkeen kysymyksellä ”kerro oma kokemuksesi vanhempien erosta”. Tietyt tutkimuksen kannalta merkittävät teemat oli kuitenkin mietittynä valmiiksi etukäteen ja tutkija esitti haastatteluissa näihin liittyen tarkentavia kysymyksiä, mikäli ne eivät tulleet kohdehenkilöiden kertomuksissa itsestään esille. Nämä teemat olivat seuraavat, ja ne annettiin tällaisenaan tutkimukseen osallistuville tietoon jo ennen haastatteluita; erosta kertominen, vanhempien yhteistyö, eron vaikutukset myöhempään elämään ja lapsen ja perheen saama tuki.

5.3.3 Aineiston analysointi

Kohderyhmän löydyttyä kasaan ja haastatteluiden konkreettisen toteutuksen jälkeen äänitetyt tiedostot litteroitiin hyödyntäen Word-tietokonesovelluksen Sanelu-toimintoa. Äänitiedostot poistettiin kummaltakin äänityslaitteelta heti litterointien jälkeen. Tutkimusaineiston ollessa kirjallisessa muodossa, oli sitä huomattavasti helpompi lähteä purkamaan ja analysoimaan. Aineistoa analysoidessa tutkija keskittyi siihen, mitä samoja asioita haastatteluista nousi esille, ja toisaalta, missä oli huomattavissa selviä eroja kohdehenkilöiden välillä. Kun aineisto oli saatu analysoitua ja tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset valmistuneet, myös litteroinnit poistettiin.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kaikki kuusi tutkimukseen osallistunutta henkilöä olivat kokeneet vanhempiensa eron ollessaan 4–6-vuotiaita ja ovat nyt iältään 26–48-vuotiaita.

Erojen yleisyydestä kertoo hyvin erään tutkimukseen osallistuneen henkilön kertomus siitä, kuinka hän on omassa lapsuudessaan 1981-luvulla ollut harvinaisuus eroperheen lapsena. Sen sijaan nyt hänen oman lapsensa uudet ystävät olivat kysyneet lapselta, koska tämän vanhemmat ovat eronneet. Ikään kuin oletuksena, että kaikkien vanhemmathan ovat tänä päivänä eronneet.

6.1 Erosta kertominen

Yllättävää kyllä, vain yksi kuudesta haastateltavasta muistaa konkreettisen tilanteen, kun tulevasta vanhempien erosta on kerrottu lapsille. Muilla muistikuvat ovat hataria ja yksittäisiä, esimerkiksi suru muuttolaatikoita pakatessa. Yksi haastateltavista pohtii tämän olevan aivojen tapa suojella lasta. Suurimmalle osalle haastateltavista tulevasta vanhempien erosta ei ole kerrottu kunnolla missään vaiheessa, vaan se on vain ilmennyt esimerkiksi uutta asuntoa etsittäessä tai muutettaessa, ettei toinen vanhemmista tulekkaan mukaan. Kukaan haastateltavista ei suoraan muista, ettei vanhempien erosta olisi saanut puhua, muttei sitä varsinaisesti myöskään lasten kanssa käyty läpi. ”Vastauksen sai, jos kysyi” muistelee yksi tutkimukseen osallistuneista. Hän myös muistaa haitallisena vastauksen, jossa kehoitettiin kysymään toiselta vanhemmalta, koska tämä on syy-pää eroon. Yksi haastateltavista muistaa ilmapiirin eron jälkeen olleen kotona jännittynyt, ja vaikkei hän lapsena suoraan itseään vanhempien erosta syyttäneenkään, niin hän muistaa kuitenkin, kuinka lapset yrittivät olla mahdollisimman kiltisti ja aiheuttamatta mitään ylimääräistä. Useammasta haastattelusta nousee esiin se, että esimerkiksi ikävän tunnetta toista vanhempaa kohtaan puitiin yleensä ennemmin sisaruksen kanssa keskenään, kun että se olisi jaettu vanhemmalle.

Useampi haastateltavista olisi kokenut tärkeänä ja hyödyllisenä sen, että eroa ja siihen johtaneita syitä olisi käyty läpi lapsen kanssa ikätasoisesti ja myöhemmin,

esimerkiksi vielä teini-iässä uudelleen. Yksi haastateltavista sanoittaa, kuinka tärkeää olisi ollut painottaa lapsille, ettei mikään heitä kohtaan muutu, vaikka vanhemmat eroavatkin. Toinen taas pohtii, että vanhemman olisi pitänyt aikuisena pystyä pitkittämään eroa ja tulevaa muuttoa edes vähän, jotta molemmat vanhemmat olisivat voineet käsitellä tätä yhdessä lasten kanssa. Hän koki hyvin haitallisena sen, että ero tuli niin nopeasti eikä sitä selitetty lapsille. Toki yhdellä haastateltavista on muistikuva, että toinen vanhemmista on jossain vaiheessa päättänyt avata tälle eron johtaneita syitä haastateltavan ollessa teini-iässä, ja hän muistaa kokeneensa tilanteen äärimmäisen kiusallisena ja ahdistavana.

6.2 Asuminen eron jälkeen

Kuudesta haastateltavasta kolmen vanhemmat päätyivät eron jälkeen yhteishuoltajuuteen, kahdella yksinhuoltajuuden sai äiti ja yksi haastateltavista ei osannut nimetä virallista termiä huoltajuudelle. Jopa viisi kuudesta haastateltavasta jäi vanhempien eron jälkeen asumaan äidin luo. Kolme heistä kertoo tavanneensa isäänsä kuitenkin säännöllisesti, kaikkien kohdalla tämä tarkoitti joka toisena viikonloppuna ja pidempiä aikoja lomilla. Yksi heistä muutti kuitenkin teini-iässä omasta tahdostaan isälleen. Yksi näistä viidestä äidin luokse jääneistä kertoo viettäneensä satunnaisia viikonloppuja isällään ja yksi heistä muutti Suomeen toisesta maasta eikä tavannut isäänsä alkuun ollenkaan, useiden vuosien päästä alkoivat tavata kerran vuodessa. Kuudesta haastateltavasta yksi vaihtoi vanhempien eron jälkeen kotia alkuun muutaman vuoden ajan viikoittain, kunnes jäi lopulta omasta toiveestaan asumaan isälleen. Hän kertoo karkailleensa äitiviikoilla usein isälleen.

Eron jälkeisiä asumiskuvioita pohdittaessa useampi kuudesta haastateltavasta toi esille sen, ettei ollut tyytyväinen siihen, miten asuminen järjestettiin. Yleisimmiksi haasteita aiheuttaviksi teemoiksi haastatteluiden nousivat ikävä toista vanhempaa kohtaan ja huonot välit toisen vanhemman kanssa. Ratkaisuihin näihin haastateltavat esittivät muun muassa luvan ja mahdollisuuden kyläillä tai ainakin pitää yhteyttä toiseen vanhempaan ikävän yllättäessä, pidempiä lomajaksoja ennen tiiviimmän kyläilyn ja yhteydenpidon etävanhemman kanssa ja kompromissien tekemisen. Useampi tutkimukseen osallistuneista kertoo koittaneensa ehdottaa jotakin muuta ratkaisua asumiseen, mutta kaikkien kohdalla muutoksiin ei

oltu vanhempien puolelta suostuttu, ja alkuperäistä päätöstä asumisesta oli noudatettu aina siihen saakka, kun lapsi muutti omilleen. Vain kaksi kuudesta haastateltavasta kertoo olleensa tyytyväisiä vanhempiansa ratkaisuun lasten asumisesta, tai pikemminkin pohtii, ettei osannut edes kyseenalaistaa koko asiaa. Kaikki kuusi haastateltavaa kuitenkin tuovat esille sen, kuinka tärkeää tällaisissa tilanteissa olisi kuulla lapsen toive ja keskustella asiasta tämän kanssa. Heistä yhdeltäkään ei oltu ainakaan suoraan kysytty toivetta asumisen suhteen, ei edes myöhemmin, vaikka ikää ja sen myötä ymmärrystä tuli lisää. Yksi haastateltavista sanoittaa hyvin, että kaikkein paras asumismuoto lapselle olisi eron jälkeen sellainen, jossa hän saisi mennä ja tulla vapaasti oman mielensä mukaan ja olisi aina tervetullut kumpaankin kotiin. Tämä tietysti edellyttäisi, että vanhemmat asuisivat lähekkäin ja lapsi olisi kyllin vanha liikkumaan omatoimisesti kahden kodin välillä. Hyvin haitallisena tämän tutkimuksen perusteella näyttäytyy se, jos lapsi erotetaan kokonaan toisesta vanhemmastaan.

Toinen asumiseen liittyvä epäkohta nousi esiin sisarussuhteiden kannalta. Kaikilla kuudella haastateltavalla oli ennestään vähintään yksi biologinen sisarus ja neljän kohdalla myös nämä biologiset sisarukset noudattivat samaa asumiskuviota. Tämän koettiin tiivistävän sisarussuhdetta ja kantavan jopa pitkälle aikuisuuteen. Sen sijaan kahden haastateltavan kohdalla sisarus tai sisarukset muuttivat toisen vanhemman luo. Toisessa näistä tapauksista viikkoviikkoasuminen loppui vanhempien muutettua kauemmas toisistaan, ja tällöin sisarukset sijoitettiin asumaan eri osoitteisiin kuunnellen heidän omia toiveitaan. Toisen kohdalla taas tilanne oli eri, sillä lapset sijoitettiin nopeasti vanhempien eron jälkeen eri osoitteisiin asumaan ilman sen tarkempia perusteluja, ja tämä koettiin hyvin haitallisena sisarussuhteen kannalta. Hän sanoittaa hyvin, ettei edes tiedä, millainen sisarussuhde voisi olla ja kokee olevansa sisaruksensa kanssa täysin ”eri puusta veistettyjä”.

Asumiseen liittyen haastatteluista nousee esille vanhempien konkreettiset asunnot, ja niiden mukanaan tuomat haasteet ja mahdollisuudet. Varsinkin yksi haastateltavista tuo vahvasti esille sitä, kuinka tärkeä toisessa kodissa oli se, että siellä pyrittiin järjestämään jokaiselle lapselle edes oma pieni tila, vaikkei suurehkossa uusperheessä olisi välttämättä mahdollista saada kaikille lapsille esimerkiksi ko-

konaan omaa huonetta. Tämä kokemus on ollut selvästi merkittävä, sillä se muistuu vahvasti mieleen edelleen näin parinkymmenen vuoden jälkeenkin. Muutkin haastateltavista muistelevat asuntojen merkitystä. Varsinkin sen vanhemman koti, jossa vietettiin aikaa vähemmän, muistui valitettavan monelle mieleen siitä, että siellä oltiin ikään kuin kylässä. Jos huoneen joutui esimerkiksi jakamaan sisarpuolen kanssa, joka asui asunnossa koko ajan, aiheutti se yhden haastateltavan sanoin väistämättä tunteen, että nyt olen tullut hänen kotiinsa vain kyläilemään. Puhumattakaan siitä, jos on joutunut majoittumaan esimerkiksi sohvan nurkassa tai patjalla olohuoneen lattialla. Tähän tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kokevat siis selvästi tärkeänä, että molemmissa kodeissa pyrittäisiin turvaamaan lapsen yksityisyys ja oma tila, varsinkin mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa. Se vahvistaa tunnetta, että on tervetullut ja haluttu perheenjäsen, eikä vieras omassa kodissaan. Ratkaisuksi tähän ehdotettiin esimerkiksi sitä, että jos vain mahdollista, edes yhdessä kotia vaihtavilla sisaruksilla olisi yhteinen oma huone, niin ettei tarvitsisi majoittua asunnossa enemmän asuvien huoneeseen, tai ainakaan sinne sohvan nurkkaan.

6.3 Perhesuhteet

Kaikilla kuudella haastateltavalla oli myös jonkinlaista kokemusta uusperheestä. Niin sanottuja puolikkaita sisaruksia tuli kaikille joko vanhemman uuden kumppanin mukana tämän edellisestä liitosta, ja/tai vanhemman uuden liiton myötä. Suhdetta näihin niin sanottuihin puolikkaisiin sisaruksiin haastateltavat kuvasivat hyvin eri tavoin. Tähän vaikutti selvästi eniten se, asuttiinko heidän kanssaan suurin osa ajasta, vai olivatko he sen vanhemman kodissa, jossa aikaa vietettiin vähemmän. Myös ikäerolla oli suuri merkitys suhteen laatuun ja muotoon. Useammassa näistä uusperheistä sisarusten väliset ikäerot olivat melko suuria, jos nuoremmat olivat syntyneet vanhemman uuden liiton myötä, ja haastateltavista useampi kuvasi rooliaan perheessä ennemmin hoivaajana, kuin niinkään isosisaruksena. Tämä koettiin huonona järjestelynä, ja ratkaisuksi ehdotettiin ennemmin esimerkiksi palkallista lastenhoitajaa, kuin isompien sisarusten värväämistä lastenliikaksi. Kaksi haastateltavista myös kertoi tämän johtaneen siihen, että toisessa kodissa, jossa ei joutunut vaihtamaan vaippoja ja vahtimaan pienempiä sisarusia, koki pääsevänsä ikään kuin lomalle ja olemaan vielä itsekin lapsi. Ikäero on

vaikuttanut sisarusuhteeseen myös siten, että nuoremmilla lapsista on usein ollut ainakin osittain lepusmaat säännöt, joka on välillä aiheuttanut kinaa ja ristiriitoja. Näin aikuisiällä kaikki haastateltavista kuitenkin kertovat suhteen näihin nuorempiin puolisisaruksiin olevan läheinen ja moni käyttää heistä nimityksiä "sisko" tai "veli".

Sen sijaan suhde vanhemman uuden kumppanin edellisiin lapsiin oli vaihtelevampi. Yksi haastateltavista kertoo olevansa edelleen läheinen tämän kanssa, vaikka heidän vanhempansa ovat eronneet jo vuosia sitten, kun toinen taas kertoo välien hiipuneen heti, kun heidän vanhempansa erosivat. Moni haastateltavista muistaa myös mustasukkaisuuden tunteita lapsuudestaan suhteessa puolisisaruksiin. Yksi haastateltavista kertoo suoraan kokeneensa itsensä ja sisaruksensa "kakkoslapsiksi" verrattuna vanhemman uuden liiton myötä syntyneisiin lapsiin. Kaikkein läheisimmäksi sisaruksista näyttäytyy tämän tutkimuksen pohjalta se, kenen kanssa on vaihdettu yhdessä kotia ja näin ollen vietetty kaikista eniten aikaa. Muutamat haastateltavista kuvaavatkin tätä hyvin sanoittamalla, että vaikka niin sanotut puolikkaatkin sisarukset olisivat läheisiä, heidän arkensa on kuitenkin ollut hyvin erilaista. Valittevan moni haastateltavista oli kuitenkin myös joutunut kantamaan huolta ja vastuuta nuoremmasta sisaruksestaan vanhempien erotessa. Tätä sanoitetaan hyvin kertomalla, miten "eron myötä kasvoi itsekin väistämättä paljon vanhemmaksi".

Yksi tutkimukseen osallistuneista kertoo, kuinka toisessa kodissa kaikki lapset olivat samalla viivalla ja heitä kohdeltiin hyvin tasa-arvoisesti. Esimerkiksi kaikki lomamatkat suunniteltiin sellaisille viikonlopuille, jolloin kaikki lapset olivat paikalla ja pääsivät mukaan. Jokainen lapsi sai valita haluamansa joulukalenterin, vaikka aikaa tässä kodissa vietettiin joulukuusta vain jokunen viikonloppu. Tämä kuulostaa lasten kannalta hyvin ihanteelliselta systeemiltä toimia.

Suhdetta vanhemman uuteen kumppaniin tai kumppaneihin haastateltavat kuvaavat myös hyvin vaihtelevasti. Osalle tämä on näyttäytynyt hyvin tärkeänä henkilönä elämässä, kun taas osan kohdalla suhde on ollut haastava eikä vuosienkaan yhdessä asumisen jälkeen ole muodostunut kovinkaan läheiseksi. Joka tapauksessa yksikään haastateltavista ei kuvaa uusperheen eroa ja vanhemman

uuden kumppanin menetystä yhtä raskaana kokemuksena kuin omien vanhempien eroa. Yksi haastateltavista kertoo, kuinka hänen vanhempansa on sanonut uudelle kumppanilleen, ettei tämä sitten ole hänen lastensa isä eivätkä nämä ole hänen lapsiaan. Tämä näkyi selvästi tämän vanhemman uuden puolison käytöksessä lapsia kohtaan siten, että yhdessä asuttiin, muttei tämä koskaan ottanut milläänlailla isän roolia perheessä.

Suhde omiin vanhempiin oli kaikilla haastateltavista hyvin erilainen ja se on selvästi muuttanut muotoaan vuosien varrella. Yksi haastateltavista kuvaa hyvin etävanhempansa ikään kuin mystisenä supersankarina, jota tämä ihanoi koko lapsuutensa, mutta alkoi teini-iässä vahvasti reagoimaan myös hänen suuntaansa. Myös toinen tutkimukseen osallistunut henkilö muistelee, kuinka etävanhemman luona kaikki oli ”siistimpää”. Tästä huokuu se, kuinka eroperheissä vanhemmat saattavat asettua helposti eriarvoiseen asemaan, kun toinen pyörittää arkea ja toinen saa olla se niin sanottu ”kiva viikonloppu vanhempi”. Yksi haastateltavista pohtii myös tämän vaikutusta väleihin omiin vanhempiin aikuisuudessa; olisivatko välit tasapuolisemmin yhtä läheiset kumpaankin vanhempaan, mikäli he olisivat asuneet yhdessä. Toinen taas miettii, että välit toiseen vanhempaan voisivat olla paljon nykyistä huonommat, mikäli tämän kanssa olisi pitänyt elää arkea yhdessä. Kaksi haastateltavista muistelee hyvin vahvaa kiintymystä lähivanhempansa lapsena. Moni haastateltavista kertoo etsineensä jossain vaiheessa syyllistä eron ja löytäneensä tämän jommastakummasta vanhemmastaan, joskin syyllistämisen kohde usein vaihtui toiseen iän myötä. Aikuisena moni tutkimukseen osallistuneista on kokenut tärkeänä sen, kun on keskustellut joko vanhempien tai esimerkiksi isovanhempien tai muiden eron läheltä nähneiden aikuisten kanssa, tai itse oivaltanut ja nähnyt paremmin molempien vanhempien puolet erossa ja kyennyt itse muodostamaan omat mielipiteensä asioista, eikä enää lapsenomaisesti uskonut vain toisen tarinaa. Moni kuvaa myös suhteen molempiin vanhempiinsa parantuneen aikuisiällä. Tähän vaikuttavia tekijöitä ovat olleet muun muassa se, kun on ymmärtänyt vanhemman olevan onnellinen uudessa suhteessa ja osaa jopa ajatella uuden kumppanin sopivan tälle paremmin, kuin toinen vanhempi. Myös aika tekee paljon; vanhempien välillä suurimman pölyn laskeuduttua yhteistyö kaikkien kesken usein helpottuu. Myös lapsen oma kasvu näyttää vaikuttavan ajattelumaailmaan; iän myötä jotkut asiat on helpompi vain unohtaa ja antaa olla.

6.4 Vanhempien yhteistyö

Yhteistyö vanhempien välillä oli eron jälkeen valittavan monessa tutkimuksen tapauksista haasteellista. Vanhemmat riitelivät paljon, haukkuivat toista, kisasivat keskenään ja kyseenalaistivat toisen vanhemmuutta. Yksi tutkimukseen osallistuneista kertoo myös perheen oikeustaisteluista ja vanhempien huoltajuuskiistoista. Tässä yhteydessä hän myös muistelee, kuinka vanhemmat eivät kyenneet olemaan minkäänlaisissa yhteyksissä keskenään, vaan kaikki tieto kulki aina sosiaalityöntekijöiden kautta. Hän ei esimerkiksi saanut vuosiin etävanhempansa puhelinnumeroa, sillä toinen vanhemmista ajatteli tämän kalastelevan tietoja itsestään lapsen kautta. Yhdestä haastattelusta nousee esiin se, kuinka lapset ovat selvästi suojelleet toista vanhempaansa ja jättäneet kertomatta asioita joita toisessa kodissa tapahtuu, vaikka lähivanhemman olisi ehdottomasti ollut tärkeä tietää näistä. Tämä kuvaa hyvin lapsen lojaalisuutta vanhempiaan kohtaan vielä eron jälkeenkin. Lisäksi lapsi kyllä aistii vanhempien huonot välit ja välttää itse aiheuttamasta lisää riidanaiheita heidän välilleen. Myös toinen tutkimukseen osallistuneista muistelee, kuinka lapset alkoivat jättää kertomatta kivoja asioita, joita toisessa kodissa oli tehty, sillä toisella vanhemmalla ja tämän uudella puolisoilla oli aina tarve kommentoida ja arvotella näitä. Yksi haastateltavista heittää vanhempien välisen yhteistyön parantamiseksi ratkaisuksi pariterapian pakolliseksi kaikille eroperheille. Muita asioita, joita haastatteluista nousee esille, ovat yhteisten sääntöjen tärkeys molemmissa kodeissa, vanhempien velvollisuus hoitaa lasta koskevat asiat keskenään ilman, että lapsi joutuu viestinviejäksi ja se, ettei toisesta vanhemmasta puhuta lasten kuullen mitään, ainakaan negatiivista.

6.5 Eron vaikutukset myöhempään elämään

Kaikki kuusi haastateltavaa kertovat omaavansa edes jonkinlaista kokemusta omasta parisuhteesta tai jonkin sortin tapailusta. Myös kokemusta erosta tai tapailun päättymisestä on kaikilla, mutta nämä ovat vaikeita asioita tilastoida, sillä jokainen luonnollisesti määrittää seurustelun, tapailun tai eron eri tavoin. Yhtä selkeää vaikutusta omaan parisuhteeseen tai omaan eroon lapsena koetulla vanhempien erolla ei näytä tämän tutkimuksen perusteella olevan. Asioita, joita haastateltavat nostavat esille ovat muun muassa se, että asioista keskusteleminen koetaan tärkeänä, eikä koskaan turhaan uhkailla erolla. Yksi tutkimukseen

osallistuneista muistelee, että toisessa kodissa asiat on keskusteltu ja käyty läpi, mutta koska toisessa kodissa, jossa aikaa on vietetty enemmän, vanhemman sana on ollut laki ja sen mukaan on menty, on lapsen kommunikointitaidot jääneet oppimatta, ja tämä on näkynyt selvästi parisuhteessa. Yksi haastateltavista muistelee, että mennessään kihloihin ja suunnitellessaan häitään, hänelle oli tärkeää, että naimisiin mennään vain kerran ja ero on jonkinlainen epäonnistuminen. Näyttämisen halu, ja tarve ikään kuin onnistua paremmin, kuin omat vanhemmat. Pitkän liiton myötä ajatus on kuitenkin hieman muuttunut, ja vaikka eroa ei edelleenkään toivoisikaan, niin suhtautuminen siihen ei ole enää niin jyrkkä. Toinen haastateltavista taas kertoo olevansa hyvinkin sitoutumiskammoinen. Hän kertoo myös omaksuneensa vanhemmiltaan vahvasti toimintamallin, jonka mukaan eron jälkeen ei olla enää missään tekemisissä toisen kanssa. Myös toinen tutkimukseen osallistuneista kertoo olleensa nuorempana varma, ettei koskaan tule menemään naimisiin. Vaikkakin hän on nykyisin naimisissa, niin kertoo hän edelleen olevansa hyvin itsenäinen ja elävänsä sillä periaatteella, ettei rakenna elämäänsä kenenkään varaan, jotta pärjää, vaikka jäisikin yksin. Varsinkin parisuhteen alkuaikoina hän kertoo tämän näkyneen suhteessa siten, että hän usein ohitti kumppaninsa ja teki päätöksiä hyvin itsenäisesti.

Kuudesta haastateltavasta neljällä on vähintään yksi oma lapsi ja yksi heistä on myös itse eronnut lapsen toisen vanhemman kanssa. Omaan vanhemmuuteen lapsena koettu vanhempien ero on haastatteluiden perusteella vaikuttanut hyvin eri tavoin. Päätös lasten hankkimisesta näyttää olleen joidenkin kohdalla hyvin suuri, sillä luotto parisuhteen kestoon on omasta lapsuudesta johtuen ollut heikompi. Yksi haastateltavista pitää erittäin tärkeänä, etteivät vanhemmat voi olla yhdessä ainoastaan lasten takia, vaan tällöin ero on aina paras ratkaisu. Hän myös ajattelee, että näin hän vanhempana antaa myös omille lapsilleen esimerkin siitä, ettei huonoon suhteeseen tarvitse tyytyä. Kaksi muuta taas kertovat pyrkivänsä välttämään eroa viimeiseen saakka, jotteivät omat lapset joutuisi kokemaan vanhempien eroa, ja jos sellainen tulisi eteen, pyrittäisiin se hoitamaan hyvin eri tavalla, kuin omat vanhemmat aikoinaan. Ylipäätään kiinnostus lapsen kehitystä ja hyvinvointia kohtaan tuntui usealle haastatteluun osallistuneista olevan tärkeää, mikä voi linkittyä oman lapsuuden haasteisiin. Yksi haastateltavista antaa konkreettisenä esimerkkinä sen, kuinka hänelle on tärkeää sanoittaa lapselleen esimerkiksi sitä, kuinka hän tätä rakastaa, koska ei ole itse lapsena kuullut

sitä tarpeeksi. Yksi haastateltavista nostaa tässä yhteydessä esille sen, ettei itse ole halunnut omille lapsilleen suurta ikäeroa, sillä kuten tutkimuksessa on aiemmin kuvattu, se on vaikuttanut hänen omassa lapsuudessaan sisarussuhteen laatuun. Tämä yksi myös itse lapsen toisen vanhemman kanssa eronnut henkilö kertoo pitäneensä tärkeänä sitä, että tavatessaan ex-puolisoaan hän on pyrkinyt aina olemaan asiallinen, vaikkei toisen naama aina olekkaan miellyttänyt. Myös nämä kaksi tutkimukseen osallistunutta, joilla ei ole omia lapsia, nostavat tärkeiksi teemoiksi lapsen kannalta sen, etteivät he joudu näkemään ja kuulemaan vanhempien riitelyä tai toisen vanhemman haukkumista, ja että erosta pyrittäisiin tekemään niin sopuisa kuin vain mahdollista. Yleinen ajatus näyttää olevan, että oman eron haluaisi hoitaa aivan päinvastoin, kuin omat vanhemmat ovat toimineet.

Oman parisuhteen, eron ja vanhemmuuden lisäksi haastatteluista nousee esiin vanhempien eron vaikutus myöhempään elämään siinä, että yksi haastateltavista kertoo muuttaneensa hyvin nuorena pois kotoa, ja linkittää itsenäistymisen halun vahvasti siihen, ettei perhe-elämä ja vanhempien päättämä asumismuoto ole tyydyttänyt nuorta. Muita asioita, joita tutkimukseen osallistuneet henkilöt mainitsivat, ovat muun muassa vielä aikuisiälläkin taipumus kantaa huolta ja vastuuta muista ihmisistä, ulkopuolisuuden tunne ja tarve hakea hyväksyntää ihmisiltä sekä hylätyksi tulemisen pelko. Haastateltavat käyttävät tässä hämmästyttävän paljon samoja sanoja, joka kertoo eron aiheuttaneen heille suhteellisen samoja tunteita. Yksi haastatteluun osallistuneista henkilöistä kertoo joulujen ja muiden juhlapyhien tuottavan edelleen näin aikuisenakin haasteita, sillä sekä oma tarve, että vanhemmilta tuleva painostus kohdella molempia vanhempia tasavertaisesti ja viettää saman verran aikaa molempien luona on edelleen vahva.

Kolmessa kuudesta haastattelusta nousee esiin muiden lähipiirin perheiden vaikutus eroperheen lapsen ajatusmaailmaan. He kaikki kuvaavat tunteitaan hyvin samankaltaisesti siitä, kuinka kumppanin, ystävän tai muun läheisen ydinperheen myötä on tullut pohdittua, miten oma elämä olisi erilaista, mikäli omat vanhemmat olisivat pysyneet yhdessä. Ajatuksia heissä on herättänyt muun muassa se, olisiko kenties täysin biologisia sisaruksia tullut enempää tai olisiko heillä se perin-

teinen lapsuuden kotitalo edelleen olemassa. Yksi haastateltavista kertoo koke-neensa varsinkin suhteen alkuaikoina suoraa kateutta kumppaninsa ydinperhettä kohtaan. Yksi haastateltavista kertoo myös kumppanin tulevan eroperheestä.

6.6 Lapsen ja perheen saama tuki

Jonkinlaista ammattilaisten tukea perheen erotilanteeseen kuudesta haastatelta-vasta oli saanut kolme. Heistä kukaan ei kuitenkaan osaa sanoa suoraan, onko tästä ollut minkäänlaista apua, muttei koe sitä myöskään huonona ja kannustaa avun hakemiseen perheen tilanteen ollessa haastava. Varsinkin ammattilaisen apua lapsen kanssa eron läpikäymiseen ja vanhemmuuden tukemiseen pidettiin tärkeänä. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ajatellen haastatteluista nousee esille ammattilaisen tuki etenkin lapsille, mutta myös tuki vanhempien jaksamiseen raskaan tilanteen keskellä ja ohjaaminen uudelleen vanhemmuuteen yhteistyössä ex-puolison kanssa. Ammattilaisen tietotaitoa tarvitaan myös lapsen käytöstä ja reagointia havainnoitaessa varhaiskasvatuksessa, sillä kuten tutkimuksesta kävi ilmi, lapset pyrkivät usein olemaan kiltisti ja aiheutta-matta lisää häiriötä perheessä, mutta todellisuudessa reagointi voi olla hyvinkin voimakasta ja näkyä esimerkiksi leikeissä ja piirrustuksissa. Lapsella tulisi olla lupa näyttää kaikki tunteensa, eikä esimerkiksi ikävän tunnetta toista vanhempaa kohtaan tulisi ottaa hyökkäyksenä. Tämä yksi toisesta maasta Suomeen muutta-nut henkilö pohtii varhaiskasvatuksen tärkeyttä missä tahansa tilanteessa, jossa lapsi ja perhe sopeutuvat uuteen maahan ja opettelevat uutta kieltä, mutta var-sinkin tällaisessa, jossa perheen tilanne on myös muuten haastava. Varhaiskas-vatuksessa tulisi kiinnittää huomiota lapsen kielenkehitykseen, sillä maan kielen oppiminen auttaa sopeutumista hurjasti. Toisekseen vanhemman jaksamisen ja tukiverkoston varmistaminen ja turvaaminen on äärettömän tärkeää ja heijastuu suoraan myös lasten hyvinvointiin, muttei ole mikään itsestään selvyyys muutetta-essa maasta toiseen. Ylipäätään avoimuus kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on ehdottoman tärkeää.

”Väitän, että vanhempien erosta jää aina jotkut jäljet lapselle. Joskus se voi toki olla helpotuskin, mutta itselleni se ei ollut sitä”, summaa yksi tutkimukseen osal-listuneista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, ettei lapsena koetulla vanhempien erolla ole yhtä selvää vaikutusta myöhempään elämään. Se kuitenkin heijastuu sinne tämän tutkimuksen perusteella aina jotenkin ja lapsena koettu ero näyttäytyy eri lailla eri elämänvaiheissa.

Lapsen arki vanhempien eron jälkeen muuttuu aina jotenkin. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että sillä, miten lasten asuminen ratkaistaan, on selvä merkitys eron onnistumiseen tai epäonnistumiseen lapsen kannalta. Sisarus- ja vanhemmuussuhteiden tukeminen perheen erotilanteessa näyttäytyy hyvin tärkeänä, lapsen omat toiveet tulee ottaa huomioon ikätason mukaisesti ja uusperheen toimivuuteen tulee kiinnittää huomiota. Näihin tulisi kummankin vanhemman sitoutua, sillä näyttää siltä, ettei pelkästään toisen vanhemman panostus yksin riitä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseen, vaikkakin se jo edistää sitä. Kun käytännönjärjestelyt on hoidettu yhteistyössä ja lapsen etua ajatellen, on tämän paljon helpompi sopeutua uuteen tilanteeseen. Tämä näyttää kuitenkin valitettavan usein olevan haastavaa vanhemmille, joiden omat tunteet ovat ymmärrettävästi pinnassa. Silti lapsi tulisi aina laittaa perheen erotilanteessa vanhempien keskinäisen kilpailun ja riitojen edelle. Tarvittaessa näissä haasteissa kannattaa ehdottomasti kääntyä ammattilaisen puoleen, mikäli yhteistä säveltä ei tunnu löytyvän. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla ja erityisesti varhaiskasvatuksen sosionomilla tulee olla tieto ja osaaminen eri palveluista, joista perheiden on mahdollista näissä tilanteissa tarvittaessa hakea apua, mikäli varhaiskasvatuksen tuki ja osaaminen ei enää yksin riitä.

Lapsi on luonnostaan lojaali vanhempiaan kohtaan, eikä tämä tarve katoa vanhempien erotessa. Jos lapsi aistii vanhempiensa välillä kitkaa tai kuulee suoraan vanhempien haukkuvan toisiaan, hän saattaa kokea ikään kuin pettävänsä toista vanhempaansa, kun itse kuitenkin edelleen rakastaa myös toista. Lapsi hyötyykin suuresti, jos hänelle on lausuttu ääneen lupa rakastaa kumpaakin vanhempaansa ja puhua heistä vapaasti. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 70–71.) Lapset näyttävät myös aistivan kodin ja vanhempien välistä ilmapiiriä hyvin vahvasti ja pyrkivät omalla toiminnallaan suojelemaan vanhempiaan ja välttämään ylimääräisiä

konflikteja. Lapselle tulisi kuitenkin antaa mahdollisuus kysyä, kertoa ja näyttää tunteensa. Pienen lapsen kohdalla ei kuitenkaan voida myöskään olettaa, että hän osaa itse kysyä ja sanoittaa ajatuksiaan, vaan vastuu tästä on vanhemmalla. Lapsen kasvaessa tälle tulisi antaa halutessaan vastauksia esimerkiksi eron johtaneista syistä, kuitenkin toista vanhempaa syylistämättä. Kaikki lapset eivät kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella niitä vastauksia kaipaa, ja ovat sitä tyytyväisempiä, mitä vähemmän tietävät, jolloin niitä ei myöskään pidä väkisin tyrkyttää. Se, että lapsi näyttää ulospäin sopeutuneen vanhempien eron hyvin, ei tämän tutkimuksen perusteella selvästikään todellisuudessa välttämättä tarkoita sitä. Varsinkin varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulee olla tieto ja ymmärrys tästä, jotta he voivat olla lapsen ja perheen tukena ja ohjata vanhempia olemaan paremmin lapsen tukena, vaikkei tämä itse sitä osaisi pyytää tai näyttää tarvitsevansa. Myös Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen muistuttavat teoksessaan (2017, 96) että lapset ottavat helposti vanhempiensa ja sisarustensa taakankin kantaakseen ja seuraavat herkeämättä vanhemman ilmeitä, eleitä ja reaktioita. Lapsi ei useinkaan näytä tuntevansa minkäänlaista psyykkistä kipua tai surua ja kieltää jyrkästi sellaisten tunteiden olemassaolon, jottei kuormittaisi sillä vanhempansa. Hän saattaa ulospäin vaikuttaa hyvinkin reippaalta ja ottaa liikaa vastuuta asioista. Vanhemman on helppo tulkita tällainen käytös sopeutumisen merkinä, koska se helpottaa hänen omaa oloaan. Sopeutumisesta ei kuitenkaan ole kysymys, vaan lapsi joutuu voimiensa ääri rajoille yrittäessään hallita tunteitaan.

Vanhempien yhteistyö ja sen mukanaan tuomat haasteet ja mahdollisuudet nousee tässä tutkimuksessa hyvin merkittävään asemaan. Valitettavan monissa tapauksissa vanhempien välinen yhteistyö ei ole toimivaa ja se näyttää vaikuttavan kaikkein eniten eron kokemukseen. Mikäli vanhemmat riitelevät kovasti keskenään eivätkä kykene sovussa hoitamaan lasten asioita, voi sillä olla hyvin kauaskantoiset seuraukset, kun taas vastaavasti hyvin toimiva yhteistyö edistää selvästi lapsen erosta toipumista ja vaikuttaa positiivisesti myöhempään elämään. Wallerstein, Lewis ja Blakeslee toteavat teoksessaan (2007, 287) että vaikka vanhempien pitää pystyä kommunikoimaan eron jälkeen asiallisesti ja välttää riitoja, samaa ei voi vaatia lapselta. Lapsen tunteet tulee sallia eikä lapsen pidä koskaan joutua lohduttamaan vanhempiaan. Valitettavan monet eronlapset kantavat huolta vanhemmistaan useiden vuosien tai jopa vuosikymmenten ajan. He

lisäävät vielä (2007, 62), että on hyväksyttävä se tosi asia, että tyypillisesti vanhemman ja lapsen välinen suhde muuttuu radikaalisti eron jälkeen, joko väliaikaisesti tai pysyvästi. Yhteisvanhemmuus, eli se, miten vanhemmat yhdessä toimivat vanhempina, on vanhemmuuden voimavara ja hyvinvoinnin lähde, jota tarvitaan yhdinperheiden lisäksi myös uusperheissä ja kahden kodin perheissä (Pulkkinen 2022, 154).

Lapsena koettu vanhempien ero näyttää nostaneensa päätään uudestaan etenkin parisuhteessa ja omassa vanhemmuudessa. Haastatteluissa vaikutti siltä, että useat tutkimukseen osallistuneet olivat pohtineet näitä teemoja jo ennestään ja osasivat linkittää omia toimintamallejaan ja ajatuksiaan omaan lapsuuteensa. Yhtä selvää vaikutusta parisuhteeseen tai vanhemmuuteen lapsena koetulla erolla ei näytä olevan, mutta tämän tutkimuksen perusteella sen voidaan kuitenkin nähdä aiheuttavan joitakin haasteita, mutta toisaalta antavan myös paljon mahdollisuuksia.

Varhaiskasvatuksessa etenkin varhaiskasvatuksen sosionomilla on oivallinen paikka ja myös velvollisuus puuttua näihin eroperheiden haasteisiin niiden ollessa akuutteja tai parhaimmillaan jo ennakoidusti, sillä kuten tämä tutkimus osoittaa, vanhempien ero ei ole vain yksittäinen elämäntapahtuma vaan se saattaa heijastua vahvasti läpi koko elämän hyvin monelle eri elämän osa-alueelle. Siksi oikea-aikainen ja ammattitaitoinen tuki on ensiarvoisen tärkeää. Jos varhaiskasvatuksessa herää huoli perheen tilanteesta ja lapsen hyvinvoinnista, siihen tulee puuttua ja ottaa asia puheeksi. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on myös velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Varhaiskasvatuksen aloitus- ja varhaiskasvatuskeskusteluihin voisi ehdottomasti lisätä enemmän keskustelua perheen tilanteesta, oli se sitten haastava tai ei. Toisaalta vastuu on myös vanhemmilla, sillä varhaiskasvatuksen henkilökunnan on mahdoton tietää perheen tilanteesta ja olla heidän tukena, mikäli perhe ei itse kerro ongelmistaan. Paras tilanne kaikkien kannalta olisikin, että vanhemmat ottaisivat mahdollisen eron rohkeasti puheeksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa jo siinä vaiheessa, kun se on vasta vireillä ja lapsikaan ei vielä mahdollisesti tiedä tästä.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyöprosessi alkoi lokakuussa 2022 ja tuli päätökseen lokakuussa 2023, eli kesti tarkalleen vuoden. Näin jälkeinpäin ajateltuna vuosi kuulostaa pitkältä ajalta, mutta tässä tulee huomioida, että tutkija on koko tämän ajan ollut täyspäiväisesti töissä ja suorittanut muita opintoja opinnäytetyöprosessin ohella. Tekeminen on mennyt hyvin kausittain; alkuun opinnäytetyön edistyminen oli hitaampaa ja jotkin prosessin vaiheet ovat kestäneet odotettua kauemmin, mutta nyt lopussa tämän kanssa otettiin oikea todellinen loppukiri. Tavoitteena oli saada opinnäytetyö valmiiksi vuoden 2023 loppuun mennessä, joten aikataulu aikaistui yli kahdella kuukaudella. Voin siis todeta onnistuneeni tavoitteessani, vaikka tämän olisi voinut saada valmiiksi varmasti vieläkin nopeammin.

Opinnäytetyön aihe on ollut prosessin alusta saakka mielenkiintoinen ja ajankohmainen ja tulevan varhaiskasvatuksensosionomin näkökulmasta myös merkityksellinen. Tutkimuksen edetessä ymmärrys lapsena koetun vanhempien eron vaikutuksesta myöhempään elämään on lisääntynyt ja sen ulottuvuus on kasvanut. Koska aihe on tutkijalle itselleen henkilökohtainen ja merkityksellinen, on opinnäytetyö prosessi ollut ajoittain raskas ja omasta jaksamisesta ja hyvinvoinnista huolehtimisen merkitys on korostunut. Varsinkin opinnäytetyön tekeminen yksin on tuntunut ajoittain haastavalta, mutta päästös yksin tekemisestä ei silti edelleenkään kaduta. Aikataulutus on ollut huomattavasti helpompaa näin yksin tehdessä ja opinnäytetyöstä sai tehdä juuri omannäköisen. Välillä olisi kuitenkin toivonut, että omia ajatuksia ja kokemuksia niin opinnäytetyön aiheeseen, kuin tekemiseenkin liittyen olisi voinut jakaa enemmän muiden kanssa. Silti mielenkiinto aihetta kohtaan on säilynyt koko prosessin ajan. Teoriaa aiheesta löytyi kattavasti ja tutkimusaineiston kerääminen kävi antoisien haastatteluiden ansiosta helposti. Kiitos jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle!

Kaiken kaikkiaan olen tutkijana tyytyväinen tähän opinnäytetyöhön ja sen toteutukseen. Tällä opinnäytetyöllä saavutettiin tutkijan omat tavoitteet ja onnistuttiin vastaamaan aiemmin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Läpi prosessin on myös

tullut palautetta niin lähipiiriltä, työyhteisöiltä, opettajilta, ammattilaisilta kuin tutkimukseen osallistuneilta henkilöiltäkin, että opinnäytetyön aihe on varsin mielenkiintoinen ja erittäin tärkeä. Toivottavasti tästä tutkimuksesta siis hyötyvät niin eroperheiden lapset ja vanhemmat, kuin varhaiskasvatuksen ammattilaisetkin.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys

Laadullisen tutkimuksen aineiston ja analyysin kannalta keskeinen tutkijoita ja opiskelijoita velvoittava ohje on *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Lisäksi korkeakouluilla ja tutkimuslaitoksilla on omia ohjeistuksia tietosuojasta, tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin toteutuksesta ja hyvän tieteellisen käytännön loukkaustapausten selvittämisestä. (Vuori J n.d.) Suomessa kaikilla tieteenaloilla tutkijaa ohjaavat seuraavat kolme yleistä periaatetta; tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta, tutkija kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon monimuotoisuutta ja tutkija toteuttaa tutkimuksensa siten, että tutkimuksesta ei aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019) Tämän opinnäytetyön kannalta nämä tarkoittivat sitä, että kohdehenkilöillä oli oikeus jättäytyä pois missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, heillä on oikeus päästä lukemaan valmis opinnäytetyö, heidän tietosuojastaan ja yksityisyydestään huolehdittiin koko prosessin ajan ja vaikka kyseessä on henkilökohtainen ja merkityksellinen aihe, haastattelutilanteesta pyrittiin luomaan mahdollisimman rento niin, että jokaiselle jäisi päällimmäisenä hyvä mieli haastatteluiden jälkeen.

Tässä opinnäytetyössä ollaan tekemisissä hyvin henkilökohtaisten ja arkojenkin aiheiden äärellä. Haastateltavien kokemukset ovat hyvin henkilökohtaisia ja voivat olla jopa raskaita ja reaktiot ja tunteet niihin liittyen vahvoja. Tietosuojasta huolehtiminen on siten erittäin tärkeää. Kaikki haastatteluista kerätyt ääninauhat tallennettiin puhelimelle salasanan taakse piilotettuun kansioon ja myös tietokoneelle siirretyt äänitiedostot ja litteroidut versiot suojattiin huolellisesti. Myös tiedostojen asianmukaisesta hävityksestä huolehdittiin. Ääninauhoja ei koskaan kuunneltu niin, että kukaan ulkopuolinen voisi kuulla niitä, eli litterointeja ei koskaan toteutettu esimerkiksi kahviloissa tai muissa julkisissa paikoissa ja kotona

työskennellessäkin tutkija kuunteli nauhoitukset aina kuulokkeilla, mikäli asunnossa oli muita paikalla. Tiedostojen nimissä tai otsikoissa ei käytetty mitään henkilötietoja ja esimerkiksi nimen esittelyt jätettiin pois myös litteroiduista versioista. Län lisäksi haastatteluissa ei tutkimukseen osallistuneilta muita henkilötietoja kyselykkään, mutta tietysti aiheen puolesta he jakoivat tutkijalle paljon itsestään, perheestään ja muusta henkilökohtaisesta elämästään. Nimeäkään ei suoraan haastatteluissa kysytty, mutta se kävi kaikkien haastatteluiden kohdalla tutkijalle kyllä selville, sillä tutkimukseen osallistuneet ottivat itse häneen yhteyttä, ja tämä tapahtui yleensä omalla nimellä sähköpostitse tai muissa sosiaalisen median kanavissa. Lisäksi haastateltavien allekirjoittamissa suostumuslomakkeissa näkyvät heidän nimensä ja allekirjoituksensa. Myös näiden asianmukaisesta arkistoinnista on huolehdittu.

Koska opinnäytetyössä ei ollut varsinaista työelämän yhteistyötahoa, jonka kautta haastateltavat olisi kerätty, kaikkien tutkimukseen osallistuneiden kiinnostus lähti täysin heistä itsestään, ja he itse olivat aidosti halukkaita ottamaan yhteyttä ja osallistumaan tutkimukseen.

8.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyön aihe on myös tutkijalle itselleen merkityksellinen ja tärkeä, joten oman roolin ja ajatusten ja tunteiden säilyttämiseen ammatillisena tuli kiinnittää erityistä huomiota. Tutkijana koen kuitenkin onnistuneeni tässä hyvin. Vaikka opinnäytetyön teoriasta ja haastatteluista nousi esiin asioita, joihin tutkijalla olisi ollut itsellään oma mielipide, välillä vastakkainenkin, niin ammatillisuus opinnäytetyötä kohtaan säilyi koko prosessin ajan. Koska opinnäytetyöllä oli vain yksi tekijä, ei näitä ajatuksia ja kokemuksia päässyt jakamaan kenenkään kanssa, joka ajoittain kuormitti tutkijaa. Tästä syystä omasta hyvinvoinnista ja palautumisesta huolehtiminen korostui opinnäytetyöprosessin aikana.

Haastatteluihin oli mietittynä valmiiksi muutama keskeinen teema tarkempien tutkimuskysymysten pohjalta. Nämä annettiin haastateltaville tietoon jo ennen haastattelutilannetta, jotta he voivat halutessaan pohtia aiheita jo etukäteen. Tämän tutkimuksen kannalta oli kuitenkin oleellista, ettei haastatteluista suunniteltu liikaa

etukäteen. Mikäli niihin olisi laadittu tarkat kysymykset valmiiksi ja pysytty ainoastaan niissä, olisi tutkijan omat asenteet ja kokemukset tällöin varmasti paistaneet turhan paljon läpi ja haastattelvien omat kokemukset jääneet syrjään. Tarkoituksena oli nimenomaan tuoda esiin heidän kokemuksensa ja tarinansa.

LÄHTEET

Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. 2018. Monen kodin lapset. Lasten monipaikainen asuminen ja sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Häät. 2022. Pandemiavuosi laski solmittujen avioliittojen määrän pienimmäksi yli 100 vuoteen. Viitattu 21.11.2022. <https://www.haat.fi/artikkeli/pandemiavuosi-laski-solmittujen-avioliittojen-maaran-pienimmaksi-yli-100-vuoteen>

Jokinen Arja. n.d. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat – Kokemusnäkökulma. Viitattu 25.3.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/>

Jyväskylän Yliopisto. 2021. Haastattelut. Viitattu 25.3.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-hankintamenetelmat/haastattelut>

Jyväskylän Yliopisto. 2021. Laadullinen tutkimus. Viitattu 17.2.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimus-strategiat/laadullinen-tutkimus>

Jyväskylän Yliopisto. 2015. Määrällinen tutkimus. Viitattu 25.3.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimus-strategiat/maarallinen-tutkimus>

Korhonen Laura. 2021. Vanhempien ero – Vaikutukset lapseen. Viitattu 25.3.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00032>

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. n.d. Taloustutkimus. Viitattu 25.3.2023. <https://www.taloustutkimus.fi/tuotteet-palvelut/kvalitatiivinen-tutkimus.html>

Kääriäinen, A. Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti.

Meritie, T. n.d. Uusioperhe vai uusperhe – Termit uusperheessä. Viitattu 23.1.2023. <https://uusperhe.fi/uusioperhe-tai-oikeammin-uusperhe-uusperhe-termit/>

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 23.4.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf

Pruuki, H. & Sinkkonen, J. 2017. Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Pulkkinen, L. 2022. Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. 1.–2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Talentia. n.d. Varhaiskasvatuksen sosionomi – Talentian varhaiskasvatustyöryhmä on valmistellut luonnoksen tehtäväkuvasta. Viitattu 25.3.2023. <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/>

Tapaamisoikeus. 2023. Elatusvelvolliset.fi. Viitattu 6.1.2023. <https://www.elatusvelvolliset.fi/lapsen-elatus/tapaamisoikeus/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Erotilanteet ja huoltajuus. Viitattu 6.1.2023. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/erotilanteet-ja-huoltajuus>

Tilastokeskus. 2010. Valtaosa solmii vain yhden avioliiton. Viitattu 6.1.2023. https://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-07_004.html?s=0

Tilastokeskus. n.d. Lapsi. Viitattu 17.2.2023. <https://www.stat.fi/meta/kas/lapsi.html>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu

25.3.2023. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarviointin_ohje_2019.pdf

Vuori Jaana. n.d. Laadullinen sisällönanalyysi. Viitattu 23.4.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

Vuori Jaana. n.d. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Viitattu 25.3.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Wallerstein, J. Lewis, J. & Blakeslee, S. Avioeron perintö. Eron lapset aikuisina. 2007. Helsinki: Therapie-säätiö.

LIITTEET

Liite 1. Tietosuojailmoitus

Rekisterin nimi	Lapsena koetun vanhempien eron vaikutus myöhemmässä elämässä
Päiväys	23.4.2023
Rekisterinpitäjä(t)	Elisa Miina, elisa.miina@tuni.fi , 040 419 0140
Muut henkilötietoja käsittelevät henkilöt	-
Ohjaaja tai oppilaitoksen yhteyshenkilö	Minna Nurminen, minna.nurminen@tuni.fi
Henkilötietojen käsittelytarkoitus ja käsittelyperuste	<p>Henkilötietojasi käsitellään lapsena koettuun vanhempien eroon liittyvässä opinnäytetutkimuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia näiden kokemusten vaikutusta myöhemmässä elämässä.</p> <p>Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Henkilötietojen käsittelyperusteena on:</p> <p>a) suostumus. Suostumuksen voi peruuttaa milloin tahansa ilmoittamalla tästä rekisterinpitäjälle. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen. TAI</p> <p>b) yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus [ks. ohje]</p> <p>Opinnäytetutkimuksen ohjaajalla voi olla pääsy aineistoon opinnäytetyön ohjaamista ja tarkastamista varten. Tällöin rekisterinpitäjänä on Tampereen ammattikorkeakoulu ja käsittelyperusteena yleisen edun mukainen opetustehtävä.</p>
Henkilötietojen säilytysaika	<p>Opinnäytteen/opinnäytteiden valmistuttua aineisto ja henkilötiedot tuhoetaan.</p> <p>Siltä osin kuin ohjaajalla on pääsy aineistoon opinnäytetyön ohjaamista ja tarkastamista varten, ohjaajat ja tarkastajat käsittelevät henkilötietoja ainoastaan niin kauan kuin on tarpeellista työn hyväksymistä varten.</p>
Rekisterin tietosisältö ja tietolähteet	<p>Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla, ja haastattelut äänitetään. Henkilötietoja ei tulla kysymään, ainoastaan ikä nyt ja eron hetkellä.</p>
Rekisteröidyn oikeudet	

	Tietosuojalainsäädännön mukaisesti sinulle kuuluu oikeus saada pääsy tietoihin, oikaista tietoja, oikeus tietojen poistamiseen (oikeus tulla unohdetuksi), rajoittaa tietojen käsittelyä ja vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Jos haluat käyttää jotain oikeuttasi, ota yhteys rekisterinpitäjään.
Oikeus valittaa viranomaiselle	Sinulla on oikeus tehdä valitus henkilötietojen käsittelyä valvovalle viranomaiselle, jos epäilet henkilötietojasi käsiteltävän vastoin tietosuojalainsäädäntöä: tietosuoja.fi, puh: 0295666700, sähköposti: tietosuoja@om.fi
Henkilötietojen vastaanottajat	Henkilötietojasi ei luovuteta ulkopuolisille.
Rekisterin suojauksen periaatteet	Manuaalinen aineisto säilytetään lukitussa tilassa/kaapissa. Digitaalinen aineisto suojataan käyttäjätunnuksella ja salasananalla tai kaksivaiheisella käyttäjän tunnistuksella (MFA). Aineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot.

Liite 2. Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Lapsena koetun vanhempien eron vaikutus myöhempään elämäkokemukseen

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen ja olen saanut kirjallista tietoa tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalla kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä peruuttaa suostumus ja keskeyttää tutkimus väliaikaisesti syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisina.

Annan suostumukseni tutkimukseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys
